

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γυμνασίου τάξις πρώτη

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩ. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑΣ,,

44 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 44

1923

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γυμνασίου τάξις πρώτη

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ : ΙΩ. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ 'ΕΣΤΙΑΣ.,
44 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 44
1923

18694

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγ-
γραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς Ἑστίας.

Α. Κωνσταντίνου

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Σ. ΣΤΡΑΓΓΑΛΟΥ — ΛΕΚΚΑ 7

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΕΛΛΑΣ

Ἑλλάς κυρίως εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ χερσονήσος μετὰ τὰς ἐκατέρωθεν αὐτῆς νήσους, ἀλλὰ καὶ ὄλαι αἱ περὶ τὰς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Ἰταλίας, ὅπου ἐξηπλώθησαν αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

Ἡ Ἑλληνικὴ χερσονήσος εἶναι χώρα ὄρεινὴ, ἔχει ὅμως ἱκανὰ λεκανοπέδια καὶ κοιλάδας περικλειομένας ὑπὸ τῶν ὄρεων. Ἔνεκα τούτου δὲν ἐσχηματίσθη μία πολιτεία, ἀλλὰ πολλαὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, προσέτι δὲ τὸ πρὸς καλλιέργειαν ἔδαφος εἶναι καὶ ὀλίγον καὶ ὄχι πολὺ εὐφορὸν καὶ ἐπομένως καθίστα τοὺς κατοικοὺς ἐργατικούς, ἐγκρατεῖς, ἐπιδεξιούς καὶ εὐφρεῖς.

Αἱ ἄκται τῆς Ἑλλην. χερσονήσου εἶναι πολυσχιδεῖς, ἐκατέρωθεν δ' αὐτῆς ὑπάρχουν πολλαὶ νῆσοι. Ἔνεκα τούτου οἱ κάτοικοι αὐτῆς γίνονται ναυτικοὶ καὶ ἀποδημητικοί.

Τὸ κλίμα τέλος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου εἶναι ποικίλον καὶ ὁ οὐρανὸς διανγῆς καὶ καθαρὸς. Ἔνεκα τούτου τὰ προϊόντα αὐτῆς εἶναι ποικίλα, οἱ δὲ κάτοικοι παιδροὶ καὶ λάτραι τοῦ ὠραίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Κυριώτεραι χρονολογίαι.

Κάθοδος Ἰώνων εἰς Ἑλλάδα περὶ τὸ 2000 π. Χ. Κρητικὸς πολιτισμὸς 2000 - 1400 π. Χ. Κάθοδος Ἀχαιῶν εἰς Ἑλλάδα 1600. — Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς 1600 - 1100.

1. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος

Αἱ πρῶται ἀρχαὶ τοῦ Ἔθνους κρύπτονται εἰς τὸ σκότος. Πηγὰς πρὸς διευκρίνισιν αὐτῶν ἔχομεν τὴν γλωσσολογίαν καὶ τὰς ἀνασκαφάς.

Οἱ Πελασγοί. Πρὸ τῶν Ἑλλήνων κατοικοῦντες εἰς τὴν Ἑλλάδα διάφοροι λαοὶ ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόγλωσσοι, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν Πελασγοὺς.

Οὔτοι ἐπὶ χιλιετηρίδας πρὸ τοῦ τρισχιλιοστοῦ ἔτους π. Χ. ἔξω εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπολίτιστοι, ἤρχισαν δὲ νὰ πολιτίζωνται ἀπὸ τοῦ τρισχιλιοστοῦ π. Χ., ὅτε εὗρον τὸν χρυσοῦν καὶ τὸν χαλκόν. Πρώτη δὲ ἤρχισε νὰ πολιτίζεται ἡ Κρήτη λόγῳ τῆς ἐπικοινωνίας τῆς μὲ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μὲ τοὺς Αἰγυπτίους. Φθάνει δὲ εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἀπὸ τοῦ 2000 ἀνάκτορα Κνωσσοῦ, Φαιστοῦ καὶ Ἀγίας Τριάδος, ζωγραφίαι, ἀγάλματα). Τὸ κράτος τῆς ἐπεκτείνεται τότε εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ὅπου καὶ μεταδίδουν τὸν πολιτισμὸν των (εὐρήματα τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηθῶν τάφων). Οὗτος εἶναι ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς ἀκμάσας ἀπὸ τοῦ 20ου μέχρι τοῦ 14 αἰῶνος π. Χ.

Οἱ Ἑλληγες. Οἱ Ἑλληγες ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀσίαν φυλὴν κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ βορρᾶ διαδοχικῶς καὶ κατὰ μεγάλας περιόδους ἔτων.

Πρῶτοι περὶ τὸ δισχιλιεστὸν κατῆλθον οἱ Ἴωνες, οἵτινες καὶ ὑπέταξαν καὶ ἀφωμοίωσαν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς Πελασγοὺς.

Περὶ τὰ μέσα τῆς 2ας χιλιετηρίδος κατῆλθον οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἐξετόπισαν ἢ συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς Ἴωνας καὶ Πελασγοὺς καὶ ἴδρυσαν ἰσχυρὰ βασίλεια, ἐκ τῶν ὁποίων ἰσχυρότερον τὸ τῶν Μυκηθῶν. Οὔτοι ἐδέχθησαν τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἴωνων καὶ Πελασγῶν καὶ ἐτελειοποίησαν αὐτόν. Ἀνεπτύχθη οὕτω ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἀκμάσας ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 12ου (ἀνάκτορα Μυκηθῶν καὶ Τίρυνθος, θολωτοὶ καὶ λαξευτοὶ τάφοι). Τέλος οἱ Ἀχαιοὶ κατέλυσαν τὸ κράτος τῆς Κρήτης καὶ τὸ διέσπασαν εἰς πολλὰ μικρὰ, ἐξηπλώθησαν δὲ καὶ εἰς τὴν Κύπρον.

Τελευταῖοι κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς καὶ ἐγκατεστάθησαν Β.Δ. τῆς Θεσσαλίας πέραν τῆς Πίνδου.

2. Ὁ βίος τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς προῦστορικοὺς χρόνους

Θρησκεία. Οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ νεκροὶ μετὰ θάνατον ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάτρευον τοὺς πρόγονους των. Συγχρόνως ὅμως φοβούμενοι τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ θαυμάζοντες τὴν δυνάμιν των ἐλάτρευσαν ὡς θεοὺς τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν, τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἀπέδωκαν μορφήν ἀνθρωπίνην.

Λατρεία. Ἡ λατρεία συνίστατο εἰς προσφοράς ὑγρῶν ἢ καρπῶν ἢ ἀγαματιῶν, ἢ ζώων θυσιαζομένων πρὸς τιμὴν των· Ναοὺς δὲν εἶχον. Ἡ λατρεία ἐγένετο εἰς τὸ ἕπαιθρον.

Τάφοι. Ἐπειδὴ ἐπίστευον ὅτι οἱ νεκροὶ ζοῦν εἰς τοὺς τάφους, ἔθαπτον ἐντὸς αὐτῶν πράγματα χρήσιμα διὰ τὸν ἐν αὐτοῖς βίον των. Ἦσαν δὲ οἱ τάφοι τριῶν εἰδῶν, λακκοειδεῖς, θολῶτοι καὶ λαξευτοὶ εἰς βράχους.

Συνοικισμοὶ καὶ ἀκροπόλεις. Ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ κατοικοῦν ὁμοῦ εἰς συνοικισμοὺς, ἐκρίθη ἀναγκαῖον πρὸς ἀσφάλειαν νὰ κτίζουσι αὐτοὺς ἐπὶ ὑψωμάτων καὶ νὰ τοὺς περιβάλλουσι διὰ τειχῶν (ἀκροπόλεις). Ἄλλ' ὅταν ὁ πληθυσμὸς ἤψαυεν, ὁ συνοικισμὸς ἐπεξετείνετο καὶ κάτω τῆς ἀκροπόλεως. Τότε εἰς τὴν ἀκρόπολιν κατοικοῦν οἱ εὐγενεῖς, ὁ δὲ λαὸς εἰς τὴν πέριξ χώραν κατὰ κόμας. Τὰ τεῖχη ἐκτίζοντο ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων κατὰ τρεῖς τρόπους, τὸν κυκλώπειον, τὸν ἰσοδομικὸν καὶ τὸν πολυγωνικόν.

Πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τῶν χρόνων τούτων εἰς ὅλας τὰς πόλεις ἦτο ἀπόλυτος μοναρχία.

Οἰκίαι καὶ ἀνάκτορα. Κατ' ἀρχὰς αἱ καλύβαι, εἰς ὅς κατοικοῦν, εἶχον σχῆμα περιφερικὸν καὶ συνήθως ἑλλειψοειδὲς διὰ νὰ χωρίζωνται διὰ τοιχωμάτων. Κατόπιν ἀπεκόπησαν τὰ ἄκρα τῆς ἑλλείψεως καὶ ἐσηματίσθησαν τὰ ὀρθογώνια κτίσματα μὲ στέγην ὀριζοντίαν ἐπικλινῆ ἢ πρὸς τὴν μίαν πλευρὰν ἢ καὶ πρὸς τὰς δύο. Εἰς τὰ μεγάλα δωμάτια τὴν στέγην ὑπεστήριζον καὶ κορμοὶ

δένδρων. Οἱ τοῖχοι ἐκτίζοντο ἢ μὲ λίθους ἢ μὲ ὀμάς πλίνθους καὶ ξύλα.

Τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν οἰκιῶν ἦτο τρία κατὰ μῆκος δωμάτια. Τὸ ἐμπρόσθιον ἦτο ἀνοικτὸν καὶ ἀπετέλει στοάν. Εἰς τὸ μεσαῖον ὑπῆρχεν ἐν τῷ μέσῳ ἐστία μὲ ὀπὴν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς καὶ 4 κίονας πέριξ. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐκτίζοντο καὶ τὰ ἀνάκτορα, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶχον ἐμπρὸς καὶ αὐτὴν μὲ τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς εἰς τὸ μέσον. Οἱ κίονες ἦσαν ξύλινοι μὲ ὀαβδώσεις καὶ μὲ βάσιν λιθίνην. Εἰς ξυλίνας δὲ παραστάδας κατέληγον καὶ οἱ τοῖχοι.

Ἐνδυμασία καὶ ὄπλισμός. Οἱ Κρηῖτες καὶ οἱ νησιῶται ἐφόρουσαν τεμάχιον ὑφάσματος καλύπτον τὴν κοιλίαν καὶ μέρος τῶν μηρῶν. Εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα οἱ ἄνδρες ἐφόρουσαν χιτῶνα μὲ μικρὰς χειρίδας, ζώνην καὶ πέδιλα, τὴν κόμην εἶχον μακράν, τὸ γένειον συνήθως, τὸν δὲ μύστακα πάντοτε ξυρισμένον. Αἱ γυναῖκες ἐφόρουσαν περιζόρμιον, πλουσίαν ἐσθῆτα, ἐπενδύτην μικρὸν καὶ πέδιλα. Τὴν κόμην ἐκτένιζον εἰς πλοκάμους. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες τέλος ἐφόρουσαν ἄφθονα κοσμήματα.

Ὅπλα δὲ εἶχον ἐπιθετικὰ μὲν ξίφος, ἐγχειρίδιον, δόρυ, τόξον, σφενδόνην, ἀμυντικὰ δὲ ἀσπίδα μεγάλην, κράνος δερμάτινον καὶ κνημίδας ἐξ ὑφάσματος ἢ δέματος.

Αἱ Τέχναι. Κεραμευτικὴ—Γραφικὴ. Κατ' ἀρχὰς τὰ ἀγγεῖα ἦσαν χονδροειδῆ, μαῦρα ἢ ἐρυθρά, ἀκόσμητα ἢ μὲ εἰθύγραμμα κοσμήματα. Ἀπὸ τοῦ τρισχιλιοστοῦ τὰ τοιχώματα τῶν ἀγγείων γίνονται λεπτότερα, μὲ βάσιν καὶ λαβὰς καὶ μὲ κοσμήματα καμπύλα. Βραδύτερον ψήνονται εἰς κάμνον καὶ ἐφευρίσκειται ὁ κεραμεικὸς τροχός, διακοσμοῦνται δὲ μὲ χρώματα. Ἀπὸ τοῦ δισχιλιοστοῦ γίνονται πολύχρωμα μὲ κοσμήματα ζῶων ἢ φυτῶν κατ' ἀρχὰς ἐρυθρὰ καὶ λευκὰ εἰς βάθος μαῦρον, ἔπειτα ὑπομέλανα ἐρυθρὰ εἰς βάθος ἀνοικτόν.

Οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν δὲ ἠλείφοντο μὲ λευκὸν κονίαμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξογραφίζοντο ἄνθρωποι ζῶα, κοσμήματα.

Ἀρχιτεκτονικὴ. Καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἦτο πολὺ προωδημένη. Τοῦτο δεικνύουσι τὰ τεῖχη τῶν Μυσηνῶν καὶ τῆς Τίρωνθος, τὰ ἀνάκτορα καὶ οἱ τάφοι.

Γλυπτική. Ἐπίσης ἡ γλυπτικὴ ἦτο πολὺ προωδευμένη, (ἀνάγλυφοι καὶ ὀλόγλυφοι παραστάσεις, ἐξεργασία πολυτίμων λίθων, σκαλίσματα ἐπὶ λίθου καὶ μετάλλου), ὥσαύτως δὲ ἡ ἐμπαιστικὴ καὶ ἡ ὕδουργία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

Κυριώτεραι χρονολογίαι

Κάθοδος Δωριέων 1200 - 1100. Πρώτος Ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς 1000 - 900.

1. Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων (1200 - 1000 π. Χ.)

Περὶ τὴν 12ην ἑκατονταετηρίδα θεῦμα λαῶν ἐκ Β. κατέκλυσεν Ἡπειρον, Ἀχαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν. Ἐκ τούτου πιεσθέντες οἱ ἐν Ἡπειρῷ Δωριεῖς ἐτρόπησαν πρὸς Α. μέχρι Ν. Θεσσαλίας καὶ Δωριδος. Οἱ παλαιοὶ τῆς Θεσσαλίας κάτοικοι, ὅσοι δὲν ὑπετάχθησαν, κατήλθον εἰς Βοιωτίαν. Οἱ Δωριεῖς ἔπειτα ἄλλοι μὲν προήλασαν διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ εἰς τὴν Α. Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Κρήτην, ἄλλοι δὲ δι' Ἀχαρνανίας καὶ Αἰτωλίας καὶ ἐνωθέντες μὲ Αἰτωλοὺς διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Β. Α. Πελοπόννησον.

Ἐκ τῶν μεταναστάσεων τούτων ἐπῆλθε γενικὴ ἀναστάσις ἰδίως εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὰ κράτη τῶν Ἀχαιῶν καὶ αἱ πόλεις κατεστράφησαν, ὁ δὲ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐξηφανίσθη καὶ τὸ ἐμπόριον περιήλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας (παράδοσις περὶ καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν).

2. Ἐξάπλωσις τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν πρὸς ἀνατολὰς (1000 - 900 π. Χ.)

Ἔνεκα τῶν μεταναστάσεων πολλοὶ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν νέας πατρίδας πρὸς Ἀνατολὰς.

Ποικίλοι λαοὶ καὶ ἰδίως Ἀχαιοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Τένεδον, Λέσβον καὶ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀσίας (αἰολικαὶ ἀποικίαι, ὧν ἐπισημότεραι Κύμη καὶ Σμύρνη).

Μετ' ὀλίγον Ἴωνες κατέλαβον τὰς βορείους Κυκλάδας, τὴν Χίον, τὴν Σάμον καὶ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν (Ἴωνικαὶ ἀποικίαι, ὧν ἐπισημότεραι Μίλητος, Ἐφεσος, Κολοφών, Φώκαια).

Τέλος Δωριεῖς κατέλαβον τὰς νοτίους Κυκλάδας, τὴν Ῥόδον καὶ Κῶν καὶ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν (Δωρικαὶ ἀποικίαι, ὧν ἐπισημότεραι Κνίδος καὶ Ἀλικαρνασσός).

4. Περὶ τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν καὶ διαλέκτων

Οἱ Ἕλληνες διηροῦντο εἰς τρεῖς φυλάς, Ἴωνας, Ἀχαιοὺς, Δωριεῖς. (Αἰολεῖς ὀνομάσθησαν οἱ Ἀχαιοὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ). Ἐντεῦθεν καὶ αἱ ἑλληνικαὶ διάλεκτοι ἦσαν τρεῖς : Αἰολικὴ, Δωρικὴ καὶ Ἴωνικὴ. Ἡ Ἀττικὴ εἶναι παραλλαγή τῆς Ἴωνικῆς. Ἄλλ' αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν διαλέκτων δὲν ἦσαν μεγάλαι. Καθόλου δὲ ἡ ἑλλ. γλῶσσα εἶχε πολλὰς κοινὰς εἰς ὅλας τὰς διαλέκτους ἀρετάς.

4. Ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰς μεταναστάσεις

Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα. Οἱ ἀποικοὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀφ' οὗ μετὰ μακροὺς ἀγῶνας ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, ἐπεδόθησαν εἰς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, ἐπομένως καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Τότε παρήχθησαν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, Ἰλιάς καὶ Ὀδύσεια, ἐκ τῶν ὁποίων συνάγομεν, ὅποῖος ἦτο ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰς μεταναστάσεις.

Θρησκεία καὶ λατρεία. Ἡ φυσιολατρεία ἤδη ἐπεξετάθη καὶ ὅλαι αἱ δυνάμεις καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἐθεωρήθησαν ὡς θεοί. Ἀνώτερος ὅμως παραμένει ὁ Ζεὺς, ὁ θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ.

Ἡ λατρεία ἐξακολουθεῖ ἢ αὐτὴ μὲ τὰς ἐξῆς διαφορὰς α) τὰ σύμβολα τοῦ θεοῦ εἶναι ἀνθρωπόμορφα, β) ἰδρύονται ναοί, γ) εἰσάγεται εἰς τὴν λατρείαν τὸ ἄσμα, ὁ χορὸς καὶ οἱ ἀγῶνες, δ) προστίθεται ἡ μαντικὴ γινομένη ἢ διὰ τῶν μάντεων ἢ διὰ τῶν μαντείων (Δωδώνη).

Ὡς πρὸς τὴν ταφὴν τώρα ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν, ἥτις ἐν μέρει μετεδόθη ἐντεῦθεν καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις. Αἱ τάξεις ἦσαν δύο α) οἱ ἐλεύθεροι

ὑποδικαιρούμενοι εἰς γαιοκτημόνας, δημιουργοὺς καὶ θῆτας, β) οἱ δοῦλοι.

Τὸ πολίτευμα. Ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην περιορίζεται ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι συμμετέχουν εἰς τὴν διοίκησιν. Ὁ λαὸς συνεροχόμενος κατὰ πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως ἐπιδοκιμάζει μόνον τὰ προτεινόμενα ἢ σιωπᾷ. Ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἐπικρατεῖ ἡ αὐτοδικία.

Ὁ ἰδιωτικὸς βίος. Οὗτος εἶναι ἀπλοῦς. Τὸ ἀνάκτορον παρέμειναν τὰ αὐτά. Τα ἔπιπλα καὶ σκεῦη διακρίνει τὸ βαρὺ καὶ ὀγκώδες. Ἡ ἐνδυμασία γίνεται ἀπλουστερα (χιτῶν, ἱμάτιον, ὑποδήματα, ζώνη). Ὁ πατὴρ εἶναι καὶ ἱερεὺς καὶ ἀπόλυτος κύριος τῆς οἰκογενείας. Αἱ γυναῖκες μένουσιν κλεισμέναι ἀσχολούμεναι εἰς τὰ οἰκιακὰ ἔργα. Αἱ μεγαλύτεραι διασκεδάσεις ἦσαν τὰ συμπόσια, τὰ ὅποια ἐπηρεολοῦθον τὴν θυσίαν. Εἰς αὐτὰ προσετίθετο ἡ μουσικὴ, τὸ ῥῆμα καὶ ὁ χορὸς. Ἡ φιλοξενία ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη. Ὁ ξένος καὶ ὁ ἰκέτης ἐθεωροῦντο προστατευόμενοι τοῦ Διὸς.

Τὰ πολεμικά. Ἐκαστος ἀνὴρ ἐξοπλίζετο ἰδία δαπάνῃ. Ὁ ὀπλισμὸς ἦτο ὁ αὐτός. Μόνον ἡ ἀσπίς ἐσμικρύνθη καὶ προσετέθη ὁ θώραξ, ἡ δὲ περιεσφυλαία καὶ αἱ κνημίδες ἔγιναν μέταλλιναι. Εἰς τὴν μάχην προπορεύονται οἱ εὐγενεῖς. Ὁ λαὸς ἀκολουθεῖ ἀτάκτως. Ὁ ἀγὼν εἶναι τραχὺς καὶ ἀγριος.

Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἐνεκα τοῦ πολεμικοῦ χαρακτῆρος τῶν Δωριέων ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐξέπεσαν. Ἄλλως τε τὰ μὲν πλοῖα ἦσαν μικρά, ἀνευ καταστροφώματος καὶ μὲ μίαν σειρὰν κωπῶν, τὸ δὲ ἐμπόριον ἦτο ἀκόμη ἀνταλλακτικόν.

Ἡ τέχνη. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ τέχνη ἐξέπεσεν ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι. Ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ δὲν ἔλαβεν ἀκόμη καιρὸν νὰ ἀναπτυχθῇ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως αὐτὴν ἀρχίζει ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου καὶ εἰσάγεται παρὰ τῶν Φοινίκων ὁ ἀλφάβητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ

Η ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΚΑΙ
Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Κυριώτεραι χρονολογίαι

Κατάκτησις Λακωνικῆς 1000 - 900. — Κατάκτησις Μεσσηνίας 740 - 640.
— Πόλεμοι Σπάρτης πρὸς Ἀρκάδας περὶ τὸ 690. — Πόλεμοι Σπάρτης
πρὸς Ἀργεῖους περὶ τὸ 550. — Συνένωσις κατοίκων τῆς Ἀττι-
κῆς 1200 - 1100. — Νομοθεσία Δράκοντος 621 — Νομοθεσία Σόλωνος
594. — Ἡ τυραννὶς ἐν Ἀθήναις 560 - 510. — Μεταρρυθμίσις
Κλεισθένου 508. — Δεύτερος ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς 750 - 550.

1. Αἱ Δωριεὶ ἐπολιτεύει τῆς Πελοποννήσου

Οἱ Δωριεῖς ὡς κατακτῆσαντες τὴν Πελοπόννησον κατὰ δια-
φόρους χρόνους καὶ κατοίπιν μακρῶν ἀγῶνων δὲν ἀπετέλεσαν ἐν
κράτος, ἀλλὰ πολλὰ: τὰ τῆς Σπάρτης, τῆς Μεσσηνίας, τοῦ Ἄρ-
γου., τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σικυῶνος. Ὁλῶν ὁμως κατὰ μικρὸν
ἐπεκράτησεν ἡ Σπάρτη.

α) Ἡ Σπάρτη

Ἡ Λακωνικὴ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Δωριέων κατάκτησις αὐ-
τῆς. Ἡ Λακωνικὴ κεῖται μεταξὺ Πάροννος καὶ Ταυγέτου καὶ
διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Εὐρώτα. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος ἐγκατε-
στάθησαν κατὰ πρῶτον οἱ Δωριεῖς παρὰ τὸν Εὐρώταν τὴν 10ην
ἐκατονταετηρίδα καὶ κατέλαβον τὴν Σπάρτην. Ἐκεῖθεν κατοίπιν
ἀγῶνων ἐνὸς αἰῶνος κατέκτησαν τὴν ἄλλην χώραν. Τὸ πλεῖστον
τῆς γῆς διενεμήθησαν οἱ κατακτηταί. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι οἱ
ἀντιτάξαντες μεγάλην ἀντίστασιν ἐγίναν δοῦλοι (εἰλωτες), οἱ ὑπο-
ταχθέντες εὐκόλως διετήρησαν ἐλευθερίαν τινὰ (περίοικοι).

Οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς κατὰ ταῦτα ἦσαν 3 εἰδῶν:

Οἱ Σπαρτιάται, οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς, οἵτινες μόνον ἐν-
βέρον τὴν χώραν καὶ δὲν εἶχον ἄλλην ἀσχολίαν πλὴν τοῦ πολέ-
μου. Ἀπέξω δὲ ἐκ τοῦ κλήρου του ἕκαστος, ὃν ἐκαλλιέργουν οἱ
εἰλωτες.

Οἱ περίοικοι ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ ἠσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπο-

ριον και τὰς τέχνας, ἀλλ' ἑστεροῦντο πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἐστρατεύοντο ὅμως και ἐπλήρωνον φόρους.

Οἱ εἰλωτες ἦσαν δοῦλοι τοῦ κοινοῦ προσκολλημένοι εἰς τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν. Οὗτοι ἑστρατεύοντο ὡς φιλοί, ἀλλὰ δὲν ἑπροστατεύοντο ὑπὸ τῶν νόμων και ἐπιέζοντο, ἵνα μὴ ἀποστατοῦν (χρυστεία).

Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης διεμορφώθη κατὰ μικρόν. Ἀπέβη δὲ αὕτη ἀριστοκρατικόν και στρατιωτικόν κράτος ἐνεκα τοῦ ὀλιγαριθμοῦ τῶν κατακτητῶν.

Οἱ βασιλεῖς ἦσαν δύο. Οὗτοι ὠδήγουν τὸν στρατὸν ἐν πολέμῳ, ἐν εἰρήνῃ ὅμως οὐδεμίαν εἶχον δύναμιν (τιμαί).

Ἡ Γερουσία ἀποτελεῖτο ἐξ 28 γερόντων, ἐκλεγομένων ἰσοβίως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, και ἐκ τῶν δύο βασιλέων ὡς προέδρων. Ἔργον εἶχε νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν γνώμας και νὰ δικάζῃ τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις.

Ἡ Ἐκκλησία (ἀπέλλα) ἀποτελεῖτο ἐξ ὅλων τῶν ἄνω τῶν 30 ἐτῶν πολιτῶν. Ἐνεκρίνεν ἢ ἀπέρριπτε τὰς προτάσεις τῆς γερουσίας και ἐξέλεγε τοὺς γέροντας και τοὺς ἐφόρους.

Οἱ ἑφοροὶ ἦσαν 5 ἐνιαύσιοι και εἶχον συγκεντρώσει εἰς χεῖρας τῶν ὅλην τὴν διοίκησιν.

Ἡ ἀγωγή τῶν πολιτῶν. Οἱ Σπαρτιάται ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των προωρίζοντο νὰ γίνονιν στρατιῶται. Τὰ ἀνάπηρα τέκνα ἑρρίπτοντο. Ἀπὸ 7 ἐτῶν ἀνετρέφοντο δημοσίᾳ πολὺ σκληρῶς και τοὺς συνήθιζον εἰς τὸ νὰ ὑπακούουν και ὑποφέρουν τὴν πείναν και ὄλας τὰς ταλαιπωρίας τοῦ πολέμου. Ἡ πνευματικὴ ἀγωγή περιοριζέτο εἰς τὴν γραφὴν και ἀνάγνωσιν και τὴν ἀποστήθισιν ποιημάτων. Ὁμοίαν ἀναιτροφὴν ἐλάμβανον και αἱ κόραι.

Τὰ ἥθη τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ 20 ἕως 60 ἐτῶν ἠρκέτο εἰς τὰ πολεμικά. Δὲν ἠδύνατο ἄνευ ἀδείας νὰ ἐξέλθῃ τῆς Λακωνικῆς ἢ νὰ ἔχῃ χρυσὸν και ἄργυρον. Ἐνεδύετο ἀπλῶς. Ὄφειλε νὰ νυμφεύεται και νὰ σέβεται τοὺς γέροντας. Ὑπεχρεοῦτο νὰ μετέχῃ τῶν συσσιτίων και νὰ μεταχειρίζεται ὀλίγους λόγους. Ἐν πολέμῳ δὲ ἑπρεπεν ἢ νὰ νικήσῃ ἢ νὰ φονευθῇ. Οἱ τρέσαντες ἦσαν ἄτιμοι.

Αἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης.—**Οἱ μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.**

Ἡ Μεσσηνία κειμένη Δ. τῆς Λακωνίας εἶχε καταληφθῆ καὶ αὐτὴ ὑπὸ Δωριέων, οἱ ὅποιοι ὅμως συνεχωνεύθησαν με τοὺς παλαιοὺς κατοικοῦς. Οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ τὴν κατάρτησιν τῆς Λακωνικῆς περὶ τὰ μέσα τοῦ 8 αἰῶνος ἐπετέθησαν κατ' αὐτῆς. Μετὰ δύο μακροχρονίους πολέμους διαορέσαντας ἕνα αἰῶνα τὴν κατέκτησαν.

Οἱ πρὸς τοὺς Ἀρκάδας πόλεμοι. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐπεχείρησαν νὰ ὑποτάξουν καὶ τοὺς Ἀρκάδας λαὸν ὄρεινόν καὶ γενναῖον, ἀλλὰ διηρημένον. Δὲν τὸ κατώρθωσαν ὅμως. Μόνον τοὺς Τεγεάτας ὑπεχρέωσαν τὸν ἕτον αἰῶνα νὰ γίνουσι σύμμαχοί των.

Οἱ πρὸς τοὺς Ἀργεῖους πόλεμοι. Καὶ κατὰ τῶν Ἀργείων ἔκαμαν μακροὺς πολέμους καὶ ἐπὶ τέλους ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτῶν τὴν Θυρέαν.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Τὸν ἕτον λοιπὸν αἰῶνα ἡ Σπάρτη ἀπέβη ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχεν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὅλης σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον.

β) Τὸ Ἄργος

Τὸ Ἄργος κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα εἶχε καταστῆ κυρία ὅλης τῆς Ἀργολίδος καὶ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος. Τότε ἐβασίλευεν αὐτῆς ὁ Φεῖδων, ὅστις ἀπέβη τύραννος. Οὗτος ἐκανόνισε τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμὰ κατὰ τὸ βαβυλωνιακὸν σύστημα καὶ ἐκοιφένε νομίσματα. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ βασιλεία περιορίσθη καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ἄργους ἔπεσεν. Ἡ Κόρινθος, ἡ Σικυών, ἡ Αἰγίνα ἔγιναν αὐτόνομοι. Τέλος τὸ Ἄργος ἔχασε καὶ τὴν Θυρέαν.

γ) Ἡ Κόρινθος

Ἡ Κόρινθος ἔνεκα τῆς θέσεώς της ἔγινε πλουσία διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας. Κατ' ἀρχὰς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τῶν Βακχιαδῶν. Κατόπιν εἰς ἕξ αὐτῶν, ὁ Κύψελος, ἔγινε τύραννος. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν υἱὸς του Περιάνδρος ἀπέβη πολὺ ἰσχυρὸς καὶ ὑπέταξε τὴν Κέρκυραν. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ λαὸς τῆς Κορίνθου κατήργησε τὴν τυραννίαν καὶ ἐκυβερνήθη ὀλιγαρχικῶς.

δ) Ἡ Σικυῶν.

Εἰς τὴν Σικυῶνα τὴν κυβέρνησιν εἶχον οἱ εὐγενεῖς Δωριεῖς. Τοῦτους ἀνέτρεψεν ὁ Ὀρθαγόρας καὶ ἔγινε τύραννος. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ὀρθαγόρα ἤρξαν ἑκατὸν ἔτη. Τελευταῖος ἦτο ὁ Κλεισθένης. Μετ' αὐτὸν ἔγινε δημοκρατία καὶ κατόπιν ὀλιγαρχία.

ε. Αἱ Ἀθῆναι.

Ἡ Ἀττικὴ. Ἡ Ἀττικὴ ἀποτελεῖ τριγωνικὴν χερσόνησον μὲ βάσιν τὴν Πάρνηθα καὶ τὸν Κιθαιρῶνα, διαιρεῖται δὲ διὰ τῶν διατεμνόντων αὐτὴν ὁρέων Βοιλησσοῦ, Ὑμηττοῦ καὶ Αἰγάλεω εἰς 4 τμήματα, τὴν Διακρίαν, τὴν Παραλίαν καὶ Μεσόγαιαν, τὴν πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλευσίως.

Ἡ Ἀττικὴ εἶναι χώρα ἀγροσ καὶ ἀνύδρος, ἀλλ' οἱ ὀλίγοι δημητριακοὶ αὐτῆς καρποὶ εἶναι ἐξαιρετικοί, εὐδοκιμεῖ δ' ἐν αὐτῇ ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας καὶ τῆς συκῆς. Συγχρόνως εἶναι κατὰ ἕληλος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ναυτιλίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς. Ἡ χώρα κατοικεῖτο κατὰ κόμιας αὐτοτελεῖς, αἱ ὁποῖαι ἔπειτα συνηνώθησαν. Κατὰ πρῶτον συνηνώθησαν οἱ 3 ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀθηνῶν συνοικισμοί, τῆς Ἀκροπόλεως (Πελασοί), τῆς Ἄγρας (Ἴωνες) καὶ τῶν Δ. τῆς Ἀκροπόλεως λόφων (Φοίνικες, Κᾶρες, Λέλεγες), ἀλλὰ κατόπιν συγχρούσεως, εἰς ἣν ἐνίκησαν οἱ Ἴωνες (Παναθηναῖα). Κατόπιν οὗτοι ἠνάγκασαν καὶ τοὺς ἄλλους δήμους νὰ συνενωθοῦν μετ' αὐτῶν καὶ οἱ εὐγενεῖς τῶν νὰ μετοικήσουν εἰς Ἀθήνας (Μετοικία). Τότε δὲ διηρέθησαν εἰς 4 τοπικὰς φυλάς,

Ἀρχαιότατον πολίτευμα. Κατ' ἀρχὰς ἀνώτατος ἄρχων ἦτο ὁ βασιλεὺς. Κατὰ τὴν ἔνωσιν δὲ τῶν Ἴωνων προσετέθη καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν ὡς πολέμαρχος. Κατόπιν ἡ δύναμις αὐτῶν περιορίσθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν καὶ προσετέθη τρίτος ἄρχων αἰρετός ἐξ αὐτῶν ὁ ἐπώνυμος ἄρχων. Κατόπιν ἔγιναν καὶ οἱ τρεῖς αἰρετοὶ ἐκ τῶν εὐγενῶν, κατ' ἀρχὰς Ἰσόβιοι, ἔπειτα διὰ 10 ἔτη καὶ τέλος δι' ἑν. Τότε προσετέθησαν καὶ 6 ἄλλοι ἄρχοντες οἱ θεσμοθέται. Τοὺς ἄρχοντας ὅλους ἐκλέγει ἡ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀνώτατον δικαστήριον ἀποτελούμενον ἐξ ὅσων ἐχηρημάτισαν ἄρχοντες.

Ἡ ἀρχὴ τῶν εὐπατριδῶν. Ἐκ τῆς ὀρχῆς τῶν εὐπατριδῶν τὸ πλῆθος ἔδυσφόρει, οἱ μὲν ναυτικοί, ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, διότι ἔστεροῦντο πολιτικῶν δικαιωμάτων, οἱ δὲ ἀγρόται, διότι ἔστεροῦντο καὶ τούτων καὶ προσέτι ἢ καθ' ὀλοκληρίαν γῆς (πελάται ἢ ἐκτῆμοροι) ἢ ὀπωσθήποτε ἐπαρκοῦς γῆς (ζευγίται), ἔδανείζοντο δὲ ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωμάτων. Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης ἐζήτησε (636) νὰ ἐπωφελήθῃ ὁ Κύλων καὶ ἀπεπειράθη νὰ γίνῃ τύραννος, ἀλλ' ἀπέτυχεν (Κυλώνειον Ἄγος -- Ἐπιμενίδης -- Ἐξορία Ἀλκμεωνιδῶν).

Ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος. Λόγω τῆς ἀθλίας καταστάσεώς του ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ στασιάζῃ κατὰ τῶν εὐπατριδῶν. Τότε ἐξελέχθη ὁ Δράκων πρὸς σύνταξιν νόμων (621). Οὗτος ἔδωκε πολιτικὰ δικαιώματα εἰς τοὺς πλουσίους ἀστούς. Ἰδρυσε βουλὴν ἐκ 400 καὶ Ἐκκλησίαν ἐκ τῶν δυναμένων νὰ στρατεύονται, ἀλλὰ καὶ προσέτι τὸ δικαστήριον τῶν Ἐφετῶν ἐκ 51 εὐπατριδῶν, περιώρισεν ὅμως καὶ τὴν δυνάμιν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Τέλος κατέγραψε καὶ τὰ ἔθιμα εἰς νόμους (ἀυστηρότης αὐτῶν).

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος. Ὁ Δράκων δὲν ἐθεράπευσε τὰς ἀνάγκας τῶν ἀγροτῶν καὶ αἱ στάσεις ἐξηκολούθουν. Ὁθεν τὸ 594 ἐξέλεξαν νέον νομοθέτην τὸν Σόλωνα κατάλληλον διὰ τὸ ἔργον, διότι ἦτο μὲν εὐγενής, ἀλλ' εἶχε μετρίαν περιουσίαν, ἔτι δ' ἔθεωρεῖτο εἰς τῶν 7 σοφῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχε προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του (ἀνάκτησις Σαλαμίνος).

Ζεισάχθεια. Ὁ Σόλων πρῶτον ἀπέκοψεν ὅλα τὰ χρέη, ἠλευθέρωσε τοὺς ἔνεκα αὐτῶν γενομένους δούλους, ἀπηγόρευσε εἰς τὸ ἐξῆς τὸ δανείζειν μὲ ὑποθήκην τὰ σώματα καὶ ὥρισεν ἀνώτατον ὄριον ἰδιοκτησίας.

Διαιρέσεις τῶν πολιτῶν. Διήρесе τοὺς πολίτας ἀνάλογως ὄχι τῆς καταγωγῆς ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ τῆς περιουσίας εἰς πεντακωσιομεδίμνους (500 μέτρα ἐτήσιον εἰσόδημα), ἱππεῖς (300), ζευγίτας (200) καὶ θῆτας.

Πολιτικὰ δίκαια. Ἀνάλογα πρὸς τὴν τάξιν ὥρισε καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ βάρη. Ὅλα τὰ φορολογικὰ καὶ στρατολογικὰ βάρη ἐπεβάρυνον τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις (ἐστρατεύοντο ὡς ὀλίται, οἱ 500μεδίμνοι δὲ καὶ ἱππεῖς καὶ ὡς ἱππεῖς), ἀλλὰ ἐξ αὐτῶν

ἐξελέγοντο καὶ οἱ ἄρχοντες (οἱ 9 μόνον ἐκ 500 μεδίωνων). Οἱ θῆ-
τες ἐστρατεύοντο ὡς φιλοὶ καὶ μετεῖχον μόνον ἐκκλησίας καὶ δι-
καστηρίων. Ἐξελέγοντο δὲ οἱ ἄρχοντες διὰ κλήρου ἐκ προκρίτων
τῶν φυλῶν.

Ἐκκλησία. Αὕτη κατέστη ἡ κυρίαρχος τῆς πολιτείας, ἀπετε-
λεῖτο δὲ ἐξ ὄλων τῶν ὑπὲρ τὰ 20 ἔτη πολιτῶν καὶ ἀπεφάσιζε
περὶ τῶν μεγίστων τῆς πολιτείας.

Βουλὴ. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ 400, 100 ἐξ ἐκάστης φυλῆς, τὸ
δ' ἔργον αὐτῆς ἦτο προβουλευτικόν.

Βουλὴ τοῦ Ἄρειου Πάγου. Ὁ Ἄρειος πάγος ἦτο ἐπόπτης
τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας καὶ ἀνώτατον φρονικὸν δικαστήριον.

Ἡλιαία. Αὕτη ἦτο δικαστήριον ἐξ 6 χιλ. πολιτῶν ἐκλεγομέ-
νων διὰ κλήρου, διηρεῖτο δὲ εἰς 10 τμήματα, ἐκ 500 ἕκαστον. Οἱ
χίλιοι ἦσαν ἀνακληρωματικοί.

Ἄλλοι θεσμοὶ τοῦ Σόλωνος. Ὁ Σόλων ἔκαμε καὶ ἄλλους
νόμους προστατευτικούς τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιο-
μηχανίας, τῶν τεχνῶν. Μετέβαλε δὲ ἐπὶ τὸ ἐλαφρότερον τὰ μέτρα
καὶ σταθμὰ καὶ τὰ νομίσματα. Τέλος ἔκαμε νόμους διὰ τὴν ἐκ-
παίδευσιν καὶ τὴν πολυτέλειαν.

Ἀποδημία τοῦ Σόλωνος. Ὁ Σόλων δυσηρέστησε διὰ τῶν
νόμων του ὡς μετριοπαθῆς ὅλας τὰς τάξεις καὶ ἐπιέζετο νὰ μετα-
βάλλῃ αὐτούς. Διὰ τοῦτο ἔφυγεν ἐξ Ἀθηνῶν (10 ἔτη).

Ἡ τυραννίς. Εἰς τὴν πόλιν διεμορφώθησαν 3 κόμματα :
τῶν πεδιακῶν (ἀριστοκρατικοὶ) ἀποτελούμενον ἐκ τῶν γαιοκτη-
μόνων, τῶν παραλίων (ὑπὲρ τοῦ Σολωνείου πολιτεύματος) ἐκ τῶν
ἐμπόρων καὶ ναυτικῶν, τῶν διακρίων (δημοκρατικοὶ) ἐκ τῶν
ἀγροτῶν.

Πεισίστρατος. Ἐκ τῶν ἐρίδων τῶν κομμάτων ἐπωφελήθη ὁ
ἀρχηγὸς τῶν διακρίων Πεισίστρατος καταλαβὼν τὴν Ἀκρόπολιν
καὶ γενόμενος τύραννος (560). Οὗτος διόκησε καλῶς, ἐπροστά-
στάτευσε τοὺς γεωργοὺς καὶ ἐξωράισε τὴν πόλιν (Ναὸς Πολιά-
δος, Ἐννεάκρουνος, Ναὸς Ὀλυμπίου Διός, καταγραφὴ ποιημά-
των Ὀμήρου).

Πεισιστρατίδαι. Τὸν Πεισίστρατον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἰπ-
πίας (527-510). Καὶ οὗτος κατ' ἀρχὰς διόκει συνετῶς. Μετὰ

τὴν δολοφονίαν ὅμως τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰππάρχου ὑπὸ τοῦ Ἀρ-
μοδίου καὶ Ἀριστογείτονος κατέστη τυραννικός. Οἱ Ἀλκιμεωνί-
δαι βοηθοῦμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐξεδίωξαν αὐτόν.

Μεταρρύθμισις τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ Κλεισθέους.
Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα ἀνταγωνισμόν τῶν κομμάτων ἐπε-
κράτησαν οἱ δημοκρατικοί, ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῶν Κλεισθένης με-
τερρύθμισε τὸ πολίτευμα ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον (508). Ἔδω-
κεν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς πολιτικά δικαιώματα
καὶ τοὺς κατένειμεν εἰς 10 φυλάς, 30 τριτῦς καὶ πολλοὺς δήμους.
Τὴν βουλὴν ἀπέρτισεν ἐκ 500, 50 ἐξ ἐκάστης φυλῆς. Τέλος κα-
θώρισε νὰ ἐκλέγωνται κατ' ἔτος 10 στρατηγοὶ καὶ ἔκαμε τὸν
νόμον τοῦ ὄστρακισμοῦ.

Αἱ Ἀθηναὶ μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων. Μετὰ τὴν με-
ταρρύθμισιν τοῦ Κλεισθέους οἱ ἀριστοκρατικοὶ τῇ βοηθείᾳ
τῶν Σπαρτιατῶν ἐπεχείρησαν κατάλυσιν τοῦ πολιτεύματος,
(Κλεομένης), ἀλλ' ἀπέτυγον δις. Μετὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐνί-
κησαν τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Χαλκιδεῖς, οἱ ὅποιοι ἐβοήθησαν
τοὺς Σπαρτιάτας κατ' αὐτῶν, καὶ κυριεύσαντες τὴν Χαλκίδα διέ-
νειμαν τὴν χώραν εἰς 4 χιλ. θήτας Ἀθηναίους (κληρονομοῦς).

3. Ὁ δεῦτερος ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς

Αἷτια αὐτοῦ ὑπῆρξαν: α') αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ καὶ τὸ ἐξ
αὐτῶν πλήθος τῶν ἐξορίστων, β') ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ
ἡ ἀφορία τοῦ ἐδάφους, γ') τὸ φύσει ἐμπορικὸν πνεῦμα τῶν
Ἑλλήνων. Διήρκεσε δὲ ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ 6ου αἰῶνος.

Ἀποικίαι ἰδρυθῆσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, εἰς τὴν
κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν καὶ
εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, τοῦ Εὐξείνου, τοῦ Ἑλλησπόν-
του, τῆς Προποντίδος, τῆς Αἰγύπτου. Αἱ ἀποικίαι αὗται προώ-
δευσαν πολὺ.

4. Χαρακτὴρ καὶ σημασία τῶν ἑλλην. ἀποικιῶν

Καὶ ὁ α' καὶ ὁ β' ἑλλην. ἀποικισμὸς ἔχουν τὰ αὐτὰ χαρα-
κτηριστικά. Οἱ ἀποικοὶ ὅλοι ὁμοῦ μὲ ἓνα ἀρχηγὸν μετέβαινον
εἰς τὸ ἐκ τῶν προτέρων ὀριζόμενον μέρος καὶ ἴδρουν τὴν νέαν

πόλιν των (πῦρ ἐκ τοῦ πρυτανείου τῆς μητροπόλεως). Ἡ ἀποικία ἦτο ἀνεξάρτητος, ἐθεώρει ὁμως τὴν μητρόπολιν ὡς μητέρα καὶ ἐσέβeto αὐτήν.

Ἡ ἀποικιακὴ καθόλου κίνησις ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν πολιτισμὸν, διότι α) οἱ ἀποικοὶ εἰς τὰς νέας πόλεις των ἦσαν ἀπὴλλαγμένοι τῶν κοινωνικῶν προλήψεων καὶ ἔδρυσαν δημοκρατίας προοδευσάσας εἰς τὸ ἐμπόριον, β') ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν τῆς Ἀνατολῆς, παρέλαβον αὐτὸν καὶ συνεχώνευσαν μετὰ τὸν ἑλληνικόν, γ') μετέδωκαν τὸν ἑλληνικὸν τοῦτον πολιτισμὸν πανταχοῦ τῆς Μεσογείου. Αἱ ἀποικίαι λοιπὸν ἀπέβησαν τὸ κέντρον τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 5ου Π. Χ. ΑΙΩΝΟΣ

1. Ἡ ἑλληνικὰ πολιτεύματα

Τὸ πολιτεῦμα ἐν Ἑλλάδι διέτρεξε τὰ ἑξῆς στάδια: Βασιλεία μετὰ ἰσὺν ἀπόλυτον, βασιλεία περιορισμένη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, ἀριστοκρατία, τιμοκρατία, τυραννίς, δημοκρατία ἢ ὀλιγαρχία.

2. Τὸ δίκαιον

Τὰ ἐγκλήματα ἤδη θεωροῦνται δημόσια ἀδικήματα καὶ ὑπεύθυνος εἶναι μόνος ὁ ἀδικήσας. Ἡδη λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ περιστάσεις τοῦ φόνου καὶ αἱ προθέσεις τοῦ αὐτουργοῦ.

3. Ἡ ποινικὰ

Ἡ στρατὸς ἀποτελεῖται ἐκ πολιτῶν ὑποχρέων εἰς στρατεύειν ἀπὸ 20 ἕως 60 ἐτῶν. Ἡ ἀσκήσις γίνεται ἀπὸ 18-20 ἐτῶν. Ἡ κυριώτερα δύναμις τοῦ στρατοῦ εἶναι οἱ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι τάσσονται εἰς φάλαγγα βάρους 8 ἀνδρῶν. Τὸ ἵππικὸν θεωρεῖται δευτερεύον. Τὰ ὄπλα εἶναι τὰ αὐτὰ τῆς προηγουμένης περιόδου.

Τὸ ναυτικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ πεντηκοντόρους. Τελευταίως ἀναφαίνονται καὶ αἱ τριήρεις.

4. Βιομηχανία, ναυτιλία, ἐμπόριον

Οἱ Ἕλληνες σὺν τῷ χρόνῳ ἀφήρσαν αὐτὰ ἀπὸ τῶν Φοινίκων

Ἄ. Ν. Χωροφᾶ. Περίληψις Ἱστορίας Α' γυμνασίου 2

κων. Αἱ σπουδαιότεραι ἐμπορικαὶ πόλεις εἶναι: ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Σάμος, ἡ Χαλκίς, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Κόρινθος, ἡ Αἴγινα, τὰ Μέγαρα, ἡ Κέρκυρα, αἱ Συράκουσαι, ὁ Τάρας.

Νομίσματα. Ταῦτα ἐφεῦρον οἱ Λυδοί. Ἐξ αὐτῶν μετεδόθη ἡ χρῆσις τῶν νομισμάτων εἰς τοὺς Ἑλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐντεύθεν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου τὸ πρῶτον νομισματοποιεῖον ἐγένεν ἐπὶ Φεῖδωνος εἰς Αἴγιναν. Τὰ νομίσματα αὐτὰ ἦσαν ἀργυρᾶ καὶ ἐκαλοῦντο Αἰγιναῖα. Κατόπιν ἐγιναν τὰ Εὐβοϊκὰ ἐλαφρότερα καὶ κατόπιν τὰ Ἀττικὰ ἀκόμη ἐλαφρότερα (5 : 4 : 3). Τὰ Ἀττικὰ ἦσαν 1, 2 καὶ 4 δραχμῶν καὶ 1, 2 καὶ 4 ὀβολῶν.

Β. Ἰδιωτικὸς βίος

Ὁ ἰδιωτικὸς βίος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι ἀκόμη ἀπλούστερος ἢ κατὰ τὴν προηγουμένην.

Οἰκίαι μικραὶ καὶ χαμηλαί. Ἐπίπλωσις ἡ ἀπολύτως ἀναγκαία. Κυριώτερον ἐπιπλον ἡ κλίνη λόγῳ τῆς συνηθείας νὰ τρώγουν ἐξαπλωμένοι. Αἱ τράπεζαι χαμηλαί. Ὁ φωτισμὸς δι' ἔλαιου.

Τὰ ἀγγεῖα γίνονται καὶ ἐκ μετάλλου.

Ἡ ἐνδυμασία εἶναι ἡ αὐτὴ (χιτῶν, ἱμάτιον, ὑποδήματα). Τὰ κοσμήματα αὐξάνονται εἰς τὰς γυναῖκας. Οἱ ἄνδρες φοροῦν μόνον δακτύλιον ὡς σφραγίδα.

Ἡ τροφή ἀπλουστάτη. (ἄρτος, ὄσπρια, κρόμυνα, πράσα, σῦκα, ἐλαία, ἔλαιον, ἰχθῦς, πτηνά). Ὁ οἶνος ἐπίνετο πάντοτε κεκραμένος. Τὰ συμπόσια ἐφαιδρύνοντο μὲ συζητήσεις, ἄσματα καὶ παιγνίδια.

Ὁ γάμος ἐπεβάλλετο διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ γένους. Ἐλλείψει τέκνων ἐγένετο υἰοθεσία. Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς βελτιοῦται.

Ὡς πρὸς τοὺς νεκροὺς ἐπικρατεῖ καὶ ἡ καῦσις καὶ ἡ ταφή. Ἐπὶ τῶν τάφων τίθενται ἀγγεῖα μεγάλα, κατόπιν στήλαι μαρμαρίνοι μὲ εἰκόνας τοῦ νεκροῦ ἢ ζώων.

Ἡ ἀγωγή τῶν νέων ἀφίεται εἰς τοὺς γονεῖς (πλὴν εἰς τὴν Σπάρτην) καὶ σκοπὸν ἔχει τὴν ἀριονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Οἱ παῖδες ἀπὸ 7 ἐτῶν ἕως 18 ἐφοίτων εἰς τὰ διδασκαλεῖα καὶ τὰς πολυαίστρας.

6. Θρησκεία καὶ λατρεῖν

Ἦδη ἔχει καθορισθῆ ὄρισμένος ἀριθμὸς θεῶν. Εἰσάγεται ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς συνδυασμένη μετὰ τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος.

Ἡ λατρεία εἶναι ἡ αὐτὴ. Κέντρον δ' αὐτῆς εἶναι ὁ ναὸς, ὡς κατοικία τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν τέμενος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦτο ὁ βωμὸς. Ὁ ἱερεὺς ἐθεωρεῖτο ὡς φίλαξ τοῦ ναοῦ καὶ ἐπιμελητής. Τὰ μαντεῖα ἀποκοτῶν σημασίαν, ὡσαύτως οἱ ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους τότε τὸ βραβεῖον εἶναι ἀπλοῦς στέφανος.

7. Ἡ τέχνη

Ἡ τέχνη ἀναπτύσσεται ἤδη κατὰ πρῶτον εἰς τὰς ἀποικίας τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ ἀρχιτεκτονική, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν πλέον ἀνάκτορα, στρέφεται εἰς τοὺς ναοὺς ὡς κατοικίας τῶν θεῶν. Οἱ ναοὶ κτίζονται μετὰ τὸ σχέδιον ἐκείνων καὶ τοποθετεῖται ἐντὸς αὐτῶν τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Οἱ τύποι αὐτοῦ εἶναι ὁ ναὸς ἐν παραστάσιν, ὁ πρόστυλος, ὁ ἀμφιπρόστυλος καὶ ὁ περιπτερός. Εἶναι ὅλοι χρωματισμένοι. Διαφέρουν καὶ ὡς πρὸς τοὺς ρυθμοὺς οἱ ὁποῖοι εἶναι τρεῖς ὁ δωρικός, ὁ Ἴωνικός καὶ ὁ Κορινθιακός. Οἱ ναοὶ τῆς περιόδου αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν. Λείψανα σφύζονται εἰς Σελινούντα, Συρακούσας, Ἀκράγαντα καὶ Ποσειδωνίαν.

Ἡ γραφικὴ εἶναι γνωστὴ μόνον ἐκ τῶν ἀγγείων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνχεδιάζον σκηναὶ ἐκ τῆς μυθολογίας, κύκλους, ὁδοὺς, ζῶα κ.λ.π.

Ἡ γλυπτικὴ προοδεύει, α') διότι ἔπρεπε νὰ κατασκευάζωνται ἄγαλματα τῶν θεῶν διὰ τοὺς ναοὺς (αἱ μορφαὶ αὐτῶν ἐδημιουργήθησαν διὰ τῆς ποιήσεως, πρότυπα δ' εἶχον τὰ γυμνά σώματα ἰδίως εἰς τὰς παλαίστρας), β') διότι ἔπρεπε ὁ ναὸς νὰ διακοσμηθῆ εἰς τὸ διάζωμα καὶ τὰ ἀετώματα, γ') διότι προσέφερον εἰς τοὺς ναοὺς οἱ πιστοὶ ἄγαλματα νέων ἢ νεανίδων, δ') διὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων, ε') διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ μαρμάρου.

Τὰ ἀρχαιότερα ἄγαλματα ἦσαν ξύλινα ἄτεχνα. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐγίνοντο τεχνικότερα ἐκ μαλακοῦ λίθου, κατόπιν ἐκ μαρμάρου καὶ χαλκοῦ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐντεῦθεν ἡ τέχνη μετεδόθη καὶ

εις τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, Κρήτην, Σικυώνα, Σπάρτην, Ὀλυμπίαν, Κόρινθον, Αἴγινα, Ἀθήνας (ἀγάλματα εὐρεθέντα χωσμένα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν).

8. Ἡ ποίησις

Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς βασιλείας ἐξέλιπε καὶ τὸ ἔπος. Ἦδη μὲ τὰς ἐσωτερικὰς διαμάχας ἐμφανίζεται ἡ λυρική ποίησις (ἐκφράζουσα συναισθήματα, πάθη καὶ γνώμας τοῦ ἀνθρώπου (ἐλεγεία, πολεμική, πολιτική, ἐρωτική, συμποτική, ἐπίγραμμα, ἵαμβος, χορική ποίησις). Περιφημότεροι λυρικοὶ: Καλλίνος, Τυβταῖος, Ἀρχίλοχος, Σαπφώ, Σόλων, Σίμωνίδης, Πίνδαρος.

9. Ἡ φιλοσοφία

Κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἀναφαίνονται οἱ πρακτικοὶ 7 σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος (Θαλῆς, Βίας, Πιττακός, Σόλων) καὶ αἱ τρεῖς σχολαὶ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας, ἡ Ἴωνική (Θαλῆς), ἡ Πυθαγόρειος καὶ ἡ Ἐλεατική (Ξενοφάνης).

10. Ἡ γραφή

Κατὰ πρόωτον ὁ ἀνθρώπος πρὸς ἐπικοινωνίαν μὲ πρόσωπα εὐρισκόμενα μακρὰν ἰχνογράφει τὰ ἀντικείμενα. Ἐπειτα παρίστανε καὶ ἀφηρημένας ἰδέας. Σὺν τῷ χρόνῳ αἱ εἰκόνες ἐσήμενον τὴν πρώτην συλλαβὴν τῆς λέξεως, κατόπιν μόνον τὸ πρόωτον γράμμα (Ἀσσύριοι-Αἰγύπτιοι). Ἐξ Αἰγύπτου παρέλαβον τὰ ἀλφαβητικὰ σημεῖα οἱ Φοίνικες καὶ ἐκ τούτων οἱ Ἕλληνες πρὸ τοῦ 9ου αἰῶνος. Τὸν 7ον ἡ γραφὴ ἐν Ἑλλάδι ἦτο κοινή. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὁ ἀλφάβητος μετεδόθη εἰς τὴν Ἰταλίαν,

11. Περὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ὀνόματος καὶ τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους

Πρὸ τοῦ 7ου αἰῶνος οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχον κοινὸν ὄνομα. Τὸ ὄνομα Ἑλλην προῆλθεν ἐκ τῶν Σελλῶν τῆς Ἠπείρου, καὶ ἡ διάδοσις αὐτοῦ σχετίζεται μὲ τὴν καθόδον τῶν Δωριέων. Οἱ Ἕλληνες εἶχον συνείδησιν τῆς κοινῆς ἐθνότητος τῶν, ἀλλὰ πολιτικῶς δὲν συνηνώθησαν, μόνον πνευματικῶς ἦσαν συνδεδεμένοι διὰ τῶν ἀμφικτιονῶν, τῶν μαντείων, καὶ τῶν πανελληνίων ἀγώνων.

Ἀμφικτιονία. Ἀμφικτιονία ἦσαν αἱ συνενώσεις πολλῶν

γειτονικῶν πόλεων πρὸς ἀμοιβαίαν προστασίαν τῶν συμφερόντων των. Αὐταῖ ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπὸ τῶν γειτόνων προστασίας ἐνὸς κοινοῦ ἱεροῦ, κατόπιν δὲ προσέλαβον καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Κυριώτεραι ἀμφικτιονίαι ἦσαν: τῆς Καλαυρίας, τῆς Δήλου, τῆς Μυκάλης, τῆς Κνίδου καὶ μάλιστα τῶν Δελφῶν (Ἱερομνημίων — Πυλαγόρας).

Μαντεῖα. Ταῦτα ἦσαν πολλά. Κυριώτατον ἦτο τὸ τῶν Δελφῶν ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ, τὸ ὁποῖον ἐγένε σὺν τῷ χρόνῳ πανελλήμιον (Πυθία — Χρησμοί).

Πανελλήνιοι ἀγῶνες. Οὗτοι ἦσαν τέσσαρες, τὰ Πυθία ἐν Δελφοῖς, τὰ Νέμεια ἐν Ἀργολίδι, τὰ Ἴσθμια ἐν τῷ Ἴσθμῳ τῆς Κορίνθου καὶ τὰ Ὀλύμπια ἐν Ἠλίδι.

Τὰ Ὀλύμπια. Ταῦτα ἦσαν οἱ περιφημότεροι πανελλήνιοι ἀγῶνες. Ἐγένοντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἠλίδος καθ' ἕκαστον ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Συνέρρεον ἐνταῦθα Ἕλληνες ἐκ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἰδρύθησαν δὲ ἐνταῦθα ἀπειροὶ ναοὶ καὶ ἀγάλματα. Ἡ ἑορτὴ διήρκει ὁ ἡμέρας. Τὸ κυριώτατον ἀγώνισμα ἦτο ὁ δρόμος ὡς παλαιότατον. Ἄλλα ἦσαν ἡ πάλη, ἡ πυγμαχία, τὸ παγκράτιον, τὸ πένταθλον, ἀρματοδρομίαι κτλ. Τὸ βραβεῖον ἦτο στέφανος ἐλαίας. Ὁ ὀλυμπιονίκης ἀπελάμβανε μεγάλης τιμᾶς. Αἱ ὀλυμπιάδες ἐγέναν κοινὴ δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας χρονολογικὴ περίοδος. Πρώτη θεωρεῖται ἡ τοῦ 776, ὅτε ἤρχισεν ἡ καταγραφὴ τῶν ὀλυμπιονικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

Κυριώτεραι χρονολογίαι

Συνένωσις Αἰγύπτου εἰς ἓν κράτος 3000 π. Χ. — Ὑποταγὴ Αἰγύπτου εἰς Πέρσας 520. — Ἀκμὴ Ἀσσυρίων 900 - 650. — Ἀκμὴ Βαβυλωνίων 600 - 540. — Ἀκμὴ Λυδῶν 650 - 546. — Ὑποταγὴ ἑλλην. ἀποικιῶν εἰς Λυδοὺς 563. — Ἀκμὴ Μήδων 650 - 550. — Κύρος βασιλεὺς Περσῶν 558 - 529. — Ὑποταγὴ ἑλλην. ἀποικιῶν εἰς Πέρσας 546. — Ἰωνικὴ ἐπανάστασις 500 - 494.

1. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας

Οἱ Ἕλληνες ἀποικοὶ ἐγκαταστάθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ.

Ἀσίας κατόπιν μακρῶν ἀγώνων. Ἐντεῦθεν τὸ ἐθνικόν των φρόνημα ἐξηγέρθη καὶ ὠνόμαζον ὅλους τοὺς ἄλλους βαρβάρους. Κατόπιν ἐπιδοθέντες εἰς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης ἐπλούτησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπέβαλον τὴν πολεμικὴν των ὁρμήν. Τότε ὅμως εἰς τὴν Ἀσίαν προσέκησαν κράτη μεγάλα καὶ ἰσχυρά. Εἰς αὐτὰ οἱ Ἑλληγες ἀποικοὶ μὴ ὄντες συνενωμένοι πολιτικῶς ὑπετάχθησαν.

2. Οἱ Αἰγύπτιοι

Οἱ Αἰγύπτιοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰς ἡγεμονίας, κατόπιν συνηνώθησαν εἰς δύο βασιλεία καὶ τέλος τὴν 3ην χιλιετηρίδα π. Χ. εἰς ἓν κράτος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μήνη. Τὸ 520 π. Χ. ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Πέρσας.

Ὅλοι οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευον εἰς ἓνα θεὸν (ἥλιος) τὴν σύζυγόν του καὶ τὸν υἱόν του. Ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς διαμενούσης εἰς τὸ σῶμα (μούμιας). Πολίτευμα εἶχον κληρονομικὴν βασιλείαν. Ἰδιοκτῆται ὅλης τῆς Αἰγύπτου ἦσαν οἱ ἰδίαν τάξιν ἀποτελοῦντες ἱερεῖς καὶ οἱ πολεμισταί. Οἱ ἄλλοι ἦσαν δουλοπάροικοι. Ἡδὴ πρὸ τοῦ 3500 π. Χ. οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν πολιτισμένοι καὶ εἶχον προοδεύσει εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὰς τέχνας, εἶχον δ' ἐφεύρει καὶ τὰ ἱερογλυφικά.

2. Οἱ Βαβυλώνιοι

Ἡ ὑπὸ τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου διαρροεμένη χώρα ἐκαλεῖτο εἰς τὸ κατώτερον μέρος αὐτῆς Βαβυλωνία, τὸ δὲ ὀπισθεν αὐτῆς μέρος Ἀσσυρία. Οἱ κάτοικοι ἦσαν σημίται.

Κατ' ἀρχὰς ἡ Ἀσσυρία ὑπέκειτο εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. Ἐπειτα ἡ Ἀσσυρία ὑπέταξε τὴν Βαβυλωνίαν (Νινευί-Σεμίραμις) καὶ ἐπεξετάθη εἰς τὴν Μηδίαν, Φοινικίην, Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον. Τὸ 650 ἡ Ἀσσυρία παρακμάζει. Οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Ἀγύπτιοι ἀνακτοῦν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Βαβυλώνιοι ἐπαναστατοῦν καὶ μετὰ τῶν Μῆδων καταβάλλουν τοὺς Ἀσσυρίους καὶ διανέμονται τὴν χώραν των.

Ἡ θρησκεία Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων ἦτο ἡ ἀστρολατρεία. Ἀνώτερος θεὸς των ἦτο ὁ ἥλιος. Ἀνέπτυξαν τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὴν μαθηματικὴν (μέτρα χρόνου, μήκους, βάρους), ὥσαύτως τὴν ἀρχιτεκτονικὴν μὲ πλίνθον καὶ ξύλον, τὴν γλυπτικὴν, τὴν

γραφικήν, τὴν βελοφυγικήν, τὴν κερματικήν καὶ τὴν ταπητουργίαν, τέλος τὴν σφηνοειδῆ γραφήν.

4. Οἱ Φοίνικες

Εἰς τὴν Φοινίκην ἐκάστη πόλις ἦτο ἀνεξάρτητος. Κυριώτεροι δ' ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τύρος. Ὡς μὴ στρατιωτικοὶ οἱ Φοίνικες ὑπετάχθησαν εἰς ὅλους τοὺς Ἀσιανοὺς κατακτητάς.

Θρησκείαν εἶχον ὁμοίαν μετὰ τὴν τῶν Χαλδαίων. Οἱ Φοίνικες ἦσαν κατ' ἐξοχὴν ἔμποροι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί. Πανταχοῦ δὲ τῆς Μεσογείου ἴδουσάν ἐμπορικὰς ἀποικίας (Καρχηδόν).

5. Οἱ Λυδοὶ

Οὗτοι περὶ τὰ μέσα τοῦ ἑνὸς αἰῶνος ἀπετέλεσαν ἰσχυρὸν κράτος περιλαμβάνον ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ τοῦ Ἄλφου καὶ ὑπέταξαν τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας. Περιφημὸς διὰ τὸν πλοῦτον τοῦ βασιλεῦς αὐτῶν ὑπέστηεν ὁ Κροῖσος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Πέρσας.

6. Οἱ Μῆδοι καὶ Πέρσαι

Οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἦσαν φυλὴ Ἀριανὴ κατοικοῦντες εἰς τὸ ὄροπέδιον Ἰράν. Καὶ οἱ δύο δὲ ἐλάττωον τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ ἰδίως τὸν ἥλιον καὶ τὸ πῦρ.

Κατ' ἀρχὰς ἠγμάσαν οἱ Μῆδοι ἀποτινάξαντες τὸν ζυγὸν τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὑποτάξαντες τοὺς Πέρσας. Κατόπιν οἱ Πέρσαι διὰ τοῦ βασιλέως τῶν Κύρων ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῶν Μήδων καὶ ὑπέταξαν αὐτοὺς (550) καὶ προσέτι τοὺς Λυδοὺς μετὰ τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας καὶ τοὺς Βαβυλωνίους. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Καμβύσου οἱ Πέρσαι ὑπέταξαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ δὲ ἐπαναστάσεως γενόμενος βασιλεὺς Δαρείος (521) ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἀλλ' ἀπέτυχεν, ὑπέταξεν ὅμως τὴν Θράκην καὶ ἔκαμε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀρμένταν φόρου ὑποτελή.

7. Ἰωνικὴ ἐπανάστασις (500 - 494)

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ περιορισμοῦ εἰς τὰ Σοῦσα τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου Ἰστιάου αἱ Ἰωνικαὶ ἀποικίαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Μιλήτου ἀποστατοῦν (500). Οἱ Σπαρτιάται ἠνθίθησαν νὰ τὰς βοηθούσων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν μικρὰν βοήθειαν, ὡσαύτως καὶ οἱ Ἐρετριεῖς. Οἱ ἐπαναστάται μετὰ τοὺς Ἀθηναίους ἐκυ-

ρίευσαν και ἔκαυσαν τὰς Σάρδεϊς. Κατόπιν ὅμως ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν και οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον. Ὁ στόλος τῶν ἐπαναστα-
τῶν κατόπιν κατεστράφη και ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη, ἡ δὲ Μί-
λητος κατεστράφη ὑπὸ τῶν Περσῶν (494).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄ ΜΗΔΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Κυριώτεραι χρονολογίαι.

Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου 493. — Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος 490. — Ἡ
μάχη τῶν Θερμοπυλῶν 480 (Ἰούλιος) — Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμί-
νος 480 (Σεπτέμβριος). — Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν 479. — Ἡ μάχη
τῆς Μυκάλης 479.

1. Εἰσαγωγή.

Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις εἶχον ὀργανωθῆ και πολιτικῶς και
στρατιωτικῶς και εἶχον ἀποκτήσει φρόνημα. Δύο δὲ ἐξ αὐτῶν ἡ
Σπάρτη και αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν πολὺ ἰσχυραὶ και ἠδύναντο νὰ συγ-
κεντρώσουν τὰς ἄλλας. Τότε ἤρχισαν οἱ μηδικοὶ πόλεμοι, κατὰ
τοὺς ὁποίους συνεκρούσθησαν δύο ἀντίτετοι κόσμοι, ὁ Ἑλληνι-
κὸς ὀλιγάριθμος, ἀλλὰ ἠσικημένος εἰς τὰ πολεμικὰ και μὲ φιλε-
λεύθερον φρόνημα, και ὁ βαρβαρικός, πολυπληθής, ἀλλ' οὐδένα
ἔχων ἠθικὸν δεσμόν. Κατ' αὐτοὺς ἡ ἠθικὴ δύναμις ἐνίκησε τὴν
ὕλικὴν βίαν.

2. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξ ἀφόρητῆς τῆς βοηθείας, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν
εἰς τοὺς Ἴωνας, ὁ Δαρεῖος στέλλει τὸν Μαρδόνιον μὲ πολὺν
στρατὸν και στόλον, ἵνα ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καταστρα-
φέντος τοῦ στόλου του παρὰ τὸν Ἄθων και τοῦ πεζικοῦ του
ὑπὸ τῶν Θρακῶν ὁ Μαρδόνιος ἐπιστρέφει ἄπρακτος.

3. Ἐκστρατεία Δαίτιδος και Ἀρταφέρνης.

Ὁ Δαρεῖος τὸ 490 στέλλει και δεύτερον στρατὸν ὑπὸ τὸν
Δάτιν και Ἀρταφέρνην, ἀλλ' ἤδη διὰ τοῦ Αἰγαίου. Οὗτος ἀνερ-
χόμενος εἰς 100 χιλ' ἄνδρας κυριεύσας τὴν Νάξον και τὴν Ἐρέ-
τριαν προσορμίζεται εἰς τὸν Μαραθῶνα.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος (490). Οἱ Ἀθηναῖοι (10 χιλ.) σπεύδουν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ παρατάσσονται ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ὁ Μιλτιάδης, εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν, πείθει τοὺς ἄλλους νὰ ἐπιτεθοῦν ἀμέσως χωρὶς νὰ ἀναμείνουν τὴν ζητηθεῖσαν συνδρομὴν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ μόνη ἐλθοῦσα εἰς αὐτοὺς βοήθεια ἦτο 1000 Πλαταιέων. Ἡ μάχη ἀποφασίζεται. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέρχονται κατὰ τῶν Περσῶν δρομαίως καὶ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς τὰ πλοῖα τῶν. Κατόπιν ἐπιστρέφουν εἰς τὰς Ἀθήνας, πρὶν ἢ λάβῃ καιρὸν νὰ καταφθάσῃ ὁ ἐκεῖ διενθουθεὶς Περσικὸς στόλος.

4. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Μιλτιάδης ἐν τῇ ἐξοστρατεῖᾳ ἀτυχεῖ κατὰ τῆς Πάρου πληγώνεται καὶ ἐκ τοῦ τραύματος ἀποθνήσκει. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀναδεικνύονται δύο ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀντίθετοι κατὰ τὸν χαρακτῆρα. Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἡρεμος, συντηρητικὸς, φιλοδίκαιος. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ὀρμητικὸς, μεταρρυθμιστὴς καὶ εἰς τὰ μέσα του ὄχι ἐκλεκτικὸς. Ἐπεκράτησεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Τῇ συμβουλῇ δὲ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι κατασκευάζουν στόλον ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου.

5. Ἐξοστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Προπαρασκευαὶ τῶν Περσῶν. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα Δαρεῖον Ξέρξης παρασκευάζει νέαν μεγάλην ἐξοστρατεῖαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος (διόρυξις Ἰσθμοῦ Ἄθω, κατασκευὴ δύο γαφυρῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου). Τὸ 480 διαβιβάζει τὸν στρατὸν εἰς τὴν Εὐρώπην (ὑπὲρ τὸ ἐν ἑκατομ.). Παρὰ τὸν στρατὸν πλέει καὶ ὁ στόλος ἐκ 1200 πλοίων.

Προπαρασκευαὶ τῶν Ἑλλήνων. Μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος συνασπίζεται πρὸς ἀντίστασιν καὶ ἐν συνεδρίῳ εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἀναγνωρίζουν ἡγεμόνα τὴν Σπάρτην. Ἐκεῖ ἀποφασίζεται στρατὸς μὲν Πελοποννησίων νὰ καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας, ὅλος δὲ ὁ ἑλλ. στόλος νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον.

Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν (Ἰούλιος 480). Ἐνταῦθα συνεκεντρώθησαν μόνον 4 χιλιάδες Πελοποννησῖοι (300 Σπαρτιατῶν ὑπὸ τὸν Λεωνίδα), καὶ δύο χιλ. Θεσπιεῖς, Λοκροὶ, Φωκεῖς.

Μετὰ ἡρωϊκὴν ἀμυναν οἱ Ἕλληνες περικυκλοῦνται. Οἱ ἄλλοι τότε ἀπεχώρησαν. Ἐμείνε μόνον ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μετὰ τοὺς 300 Σπαρτιάτας καὶ οἱ Θεσπιεῖς, καὶ ἐφρονεύθησαν ὅλοι.

Αἱ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυτικαὶ συγκρούσεις. Ἐνταῦθα ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀντέστη εἰς τὸν Περσικόν. Μετὰ τὴν μάχην ὅμως τῶν Θεριοπιλῶν ἀπεχώρησε καὶ οὗτος.

Εἰσβολὴ τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Πέρσαι διελθάντες τὴν Στερεάν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν τῶν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος συνεκεντρώθη εἰς τὴν Σαλαμίνα. Οἱ Πέρσαι κατέλαβον καὶ ἔκαυσαν τὰς Ἀθήνας.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας (Σεπτέμβριος 480). Οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι ἠθέλον νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ στρατηγήματος (Σίκινης) ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ ναυμαχήσουν ἐκεῖ. Εἰς τὴν ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ στενοῦ τοῦ χώρου ἀπέβησαν νικηταί. Ὁ Ξέρξης φοβηθεὶς φεύγει μὲ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ στρατοῦ του ἐκ τῆς Ἑλλάδος διὰ ξηρᾶς.

Ἡ παρὰ τὰς Πλαταιὰς μάχη. (479) Ὁ Μαροδόσιος ἔμεινε εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ 300 χιλ. ἀνδρῶν, καὶ τὸ ἔαρ ἀνανέωσε τὸν πόλεμον. Κατέλαβε καὶ ἐκ δευτέρου κατέστρεψε τὰς Ἀθήνας. Τέλος οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάζουν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψουν τὸν στρατὸν τῶν ἔξω τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Πανσανίαν συνεκεντρώθη παρὰ τὰς Πλαταιὰς, ὅπου εἶχε μεταβῆ ὁ Μαροδόσιος. Ἐνταῦθα, ἂν καὶ οἱ Ἕλληνες προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν χωρισμένοι ἐκ στρατηγικοῦ τῶν σφάλματος, ἀπέβησαν νικηταί, ἔγιναν κύριοι τοῦ στρατοπέδου τῶν Περσῶν καὶ ἐφρόνευσαν σχεδὸν αὐτοὺς ὅλους.

6. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης (479)

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τὸν Περσικὸν στόλον παρὰ τὴν Μυκάλην καὶ κατέστρεψαν αὐτόν.

2. Ἡ παρὰ τὴν Ἰμέραν μάχη (450)

Συγχρόνως καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας ἐνίκησαν τοὺς ἐκεῖ ἐπιτεθέντας κατ' αὐτῶν Καρχηδονίους (480).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'
Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν

Κυριώτεραι χρονολογίαι

Ἄνοικοδόμησις τῶν Ἀθηνῶν 478.—Καταρισμός συμμαχίας τῶν Ἀθηνῶν 478.—Νίκαι Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα 465.—Γ' Μεσσηνιακὸς πόλεμος 464 454.—Θάνατος Κίμωνος 449.

1. Ἡ τείχις τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν Σπαρτιατῶν ἀνεγείρουν τῇ συμβουλῇ τοῦ Θεμιστοκλέους νέον περίβολον εὐρύτερον περὶ τὴν πόλιν των. Ὅσαύτως τειχίζουσι καὶ τὸν Πειραιᾶ. Βραδύτερον ἐπὶ Κίμωνος ἐκτίσαν τὰ μακρὰ τείχη καὶ ἐπὶ Περικλέους τὸ διὰ μέσου τρίτον, καὶ οὕτω ἀπενήσωσάν τὴν πόλιν.

2. Πυρραγία καὶ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Πυρραγίας ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων κυριεύσας τὸ Βυζάντιον διενόηθη νὰ γίνῃ τύραννος τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τοῦτο ἤρρισε νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοὺς Πέρσας. Ἀνακλιθεὶς εἰς Σπάρτην κατέληξεν εἰς τὸ νὰ θανατωθῆ (467).

Εἰς τὸν ἄλθερον παρεσύρθη καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη ἐπισκισθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος καὶ εἶχεν ἐξοστρακισθῆ (470). Κατηγορηθεὶς ἤδη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του ὅτι εὗρίσκετο εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Πυρραγίου ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλεῆ τῶν Περσῶν, ὅστις τὸν ἐδέχθη καλῶς. Ἐνταῦθα ἀπέθανε τὸ 460.

3. Ἡ συμμάχη τῶν Ἀθηναίων.

Καταρισμός τῆς συμμαχίας. Οἱ Ἕλληνες τῶν νήσων καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀσίας μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Πυρραγίου ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν διεσθυσίν των Ἀθηναίων στρατηγῶν, διὰ τὴν

συνέμισιν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου. Ὁ Ἄρριστείδης δὲ διοργάνωσε τὴν συμμαχίαν ταύτην με κέντρον τὴν Δῆλον (478) θρόισας τὰ χρήματα καὶ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα θὰ συνεισέφερον ἐκάστη πόλις.

Ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος ἐπὶ Κίμωνος. Μετὰ τὸν Ἄρριστείδην τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἔλαβεν ὁ Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου. Οὗτος ἔκαμε μεγάλας ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ τέλος κατέστρεψε τὸν Περσικὸν στόλον καὶ στρατὸν παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα (465).

Μεταβολαὶ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων ταχέως μετεβλήθη εἰς ἡγεμονίαν, διότι οἱ περισσότεροι σύμμαχοι ἐπροτίμησαν νὰ εἰσφέρουν μόνον χρήματα ἀντὶ πλοίων καὶ ἀνδρῶν, τινὲς δὲ θελήσαντες νὰ ἀποχωρήσουν ὑπετάχθησαν διὰ τῆς βίας.

Διοικήσεις τῆς συμμαχίας. Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων περιελάμβανε 300 πόλεις καὶ πλεόν τῶν 2 ἐκ. πληθυσμοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι συνεκράτουν αὐτήν: α') διὰ τῶν κληρουχιῶν, β') διὰ τῆς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν πόλεων ἐπεμβάσεως, γ') διὰ τῆς δικαιοσύνης ἀπονεμομένης ἐν Ἀθήναις, δ') διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς ναυτικῆς τῶν δυνάμεως.

4. Πῆξις μετὰ τὸ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν.

Γ' Μεσσηνιακὸς πόλεμος. — Ἐξοστρακισμὸς τοῦ Κίμωνος. Ἐκ τινος ἰσχυροῦ σεισμοῦ ἐν Σπάρτῃ οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπανεστάτησαν. (464). Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Κίμωνος ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ' ἀπεπέμφθησαν ἐκ καχυποψίας. Ὁ Κίμων ἐξωρίσθη, οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ μόλις μετὰ 10ετίαν κατεβλήθησαν.

Ἀνάκλησις τοῦ Κίμωνος καὶ θάνατος αὐτοῦ. Τὸ 454 ὁ Κίμων ἀνεκλήθη καὶ ἤρχισε πάλιν τὴν ἀγῶνα κατὰ τῶν Περσῶν. Εἰς τὴν πολιορκίαν ὅμως τοῦ Κιτίου τῆς Κύπρου ἀπέθανε (Κιμώνειος εἰρήνη ἀνύπαρκτος).

Ἀποστασία τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων. Τῇ ὑποκινήσει τῶν Σπαρτιατῶν οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων Βοιωτοὶ, Μεγαρεῖς, Εὐβοεῖς ἐπαναστατοῦν. Οἱ Σπαρτιαταὶ εἰσβάλλουν

εις τὴν Ἀττικὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι κυριεύουσι τὴν Εὐβοίαν, ὅλους ὅμως τοὺς ἄλλους ἠπειρωτικούς συμμάχους τῶν ἐγκαταλείπουσι καὶ συνάπτουσι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας τριακογυαετῆ εἰρήνην (445).

Ἡ Δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Περικλῆς.

Ἡ διαμόρφωσις τῆς δημοκρατίας. Ἐπὶ τῶν Περσικῶν πολέμων τὴν διοίκησιν εἶχεν ἀναλάβει ὁ Ἄριστος Πάγος. Μετὰ τούτους ἡ δύναμις αὐτοῦ περιορίσθη (462) εἰσηγήσει τοῦ Ἐφιάλτου, καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ δημοκρατία ἔλαβε τὴν πλήρη τῆς ἀνάπτυξιν.

Ὅλοι οἱ πολῖται πλέον ἐγίνοντο ἄρχοντες, ὅλοι δὲ σχεδὸν ἐτρέφοντο μισθοδοτούμενοι ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Ὅλη ἡ δύναμις περιῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ ἀληθεῖς δὲ κυβερνῆται τῆς πόλεως ἀπέβησαν οἱ 10 στρατηγοὶ καὶ ἰδίως ἐκεῖνος ἐξ αὐτῶν, ὅστις διὰ τῆς ῥητορικῆς του δεινότητος κατόρθωνεν νὰ πείθῃ τὴν ἐκκλησίαν. Τοιοῦτος ἀπέβη ὁ Περικλῆς.

Ὁ Περικλῆς. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ξανθίπου καὶ κατέστη ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος. Διὰ τῆς μορφώσεώς του, τῆς εὐγλωττίας του, τῆς χρηστότητός του καὶ τῆς ἐπιβολῆς του εἰς τὸν λαὸν ὁ Περικλῆς προσέεικνε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δήμου καὶ ἐπὶ 25 ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του ἐκυβερνήσεν ὡς μονάρχης τὰς Ἀθήνας.

Παρέκβασις τῆς δημοκρατίας εἰς ὀχλοκρατίαν. Ἐνεκα τῶν μισθοδοσιῶν ὅλοι οἱ πένητες ἐν Ἀθήναις ἐτρέπησαν εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπεκράτησεν ὁ ὄχλος. Ἐκτοτε ἤρχισαν νὰ ἄγουν καὶ φέρουσι τὴν ἐκκλησίαν ῥήτορες (δημαγωγοὶ) διὰ βολακιδῶν τοῦ ὄχλου, καὶ ἡ δημοκρατία μετετρέπη εἰς ὀχλοκρατίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'
ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΠΙ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ
ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ
ΤΟΝ Ε΄ Π. Χ. ΑΙΩΝΑ

1. Αί κοινωνικαί τάξεις.

Οί κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Περικλέους ἀνήρχοντο εἰς 600 χιλ. Ἐκ τούτων περὶ τὰς 130 χιλ. ἦσαν Ἀθηναῖοι (35 χιλ. πολῖται). Οἱ λοιτοὶ ἦσαν μέτοικοι καὶ δοῦλοι.

Οἱ *πολῖται* ἀπὸ Περικλέους ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐκ γονέων ἀμφοτέρων πολιτῶν. Ἦσαν δὲ ἢ γαιοκτήμονες κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ βιομήχανοι ἢ τεχνῖται.

Οἱ *μέτοικοι* ἦσαν ξένοι ἐγκατεστημένοι ἐν Ἀθήναις οἱ πλεῖστοι τραπέζῃται καὶ ἔμποροι. Οὗτοι ἐπλήρωνον μετοίκιον καὶ ἐστρατεύοντο.

Οἱ *δοῦλοι* ἦσαν ἢ βάρβαροι ἢ τέκνα δούλων ἢ Ἕλληνας αἰχμάλωτοι ἐκ πολέμων. Εἰργάζοντο δὲ εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας πρὸς ὄφελος τῶν κυρίων τῶν.

2. Τὸ πολίτευμα.

Οἱ *ἄρχοντες* ὅλοι ἦσαν ἐνιαύσιοι, ἐξελέγοντο δὲ ἢ διὰ κλήρου ἢ διὰ χειροτονίας.

Οἱ *στρατηγοί*, 18 τὸν ἀριθμόν, ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἦσαν κατὰ τὴν δύναμιν οἱ πρῶτοι τῶν ἀρχόντων.

Οἱ *ἐννέα ἄρχοντες* ἦσαν διοικητικοὶ καὶ δικαστικοὶ ἄρχοντες. Ὁ ἄρχων ἐπώνυμος εἶχε τὰ οἰκογενειακά, ὁ βασιλεὺς τὰ θρησκευτικά, ὁ πολέμαρχος τὰ τῶν μετοίκων καὶ ξένων καὶ οἱ ἕξ θεσμοθέται ἐπεμελοῦντο τῶν νόμων, καὶ τῆς δοκιμασίας καὶ εὐθύνης τῶν ἀρχόντων.

Ἡ βουλὴ τῶν 500. Οἱ βουλευταὶ ἐκλήροῦντο (50 ἕξ ἐκάστης φυλῆς) ἐκ προκρίτων τοῦ δήμου καὶ διηρεῖτο εἰς 10 τμήματα (πρυτανεία-ἐπιστάτης). Ἔργα ἡ βουλὴ εἶχε τὸ προοβούλευεσθαι περὶ τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐκτελεῖν τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀποφασισθέντα.

Ἡ βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν χρη-

ματισάντων ἀρχόντων, ἀπὸ Περικλέους δὲ κατήντησε φονικὸν μόνον δικαστήριον.

Ἡ Ἐκκλησία. Αὕτη ἦτο ἡ κυρίαρχος τῆς Πολιτείας καὶ ταύτης μετεῖχον ὅλοι οἱ ἐνήλικοι πολῖται.

3. Τὰ πολεμικά.

Ὁ στρατὸς δὲν ὑπέστη καμμίαν μεταβολὴν πλὴν τῆς εἰς αὐτὸν εἰσαγωγῆς τῶν ψιλῶν καὶ τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν 10 στρατηγῶν καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν στρατιωτικῶν μισθῶν. Τὸ ἵπικὸν διευθυνόμενον ὑπὸ τῶν δύο ἱπάρχων εἶχε μικρὰν σημασίαν.

Τὸ ναυτικὸν μετεβλήθη διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς τριήρους ἀντὶ τῆς πεντηκόρου. Κατέστησαν δὲ αἱ Ἀθῆναι ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις. Τὴν παρασκευὴν τῶν τριήρων ἀνελάμβανον οἱ πλούσιοι (τριήραρχοι). Τὸ πλῆρωμα δ' ἐκάστης ἦτο 200 θῆτες ὡς ναῦται καὶ 100 δολίται (ἐπιβάται).

4. Τὰ δικαστικά.

Τὰ σπουδαιότερα δικαστήρια ἦσαν 3, ὁ Ἄρειος Πάγος, οἱ Ἐφέται καὶ ἡ Ἡλιαία, προεδρευόμενα ὑπὸ τοῦ καταλλήλου ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς δίκης ἀρχοντος, ὅστις ἔκαμνε καὶ τὴν προανάκρισιν.

Ὁ Ἄρειος Πάγος ἐδίκαζε τὰς φονικὰς δίκας.

Οἱ Ἐφέται τὰς δίκας ἀκουσίου φόνου καὶ φόνου ξένου, μετοίκου ἢ δούλου.

Ἡ Ἡλιαία ἀποτελουμένη ἐξ 6 χιλ. κληρωτῶν πολιτῶν καὶ κατανεμομένη εἰς 10 δικαστήρια ἐκ 500 δικαστῶν ἐδίκαζεν ὅλας τὰς ἄλλας δίκας.

Εἰς τὰ δικαστήρια οἱ διάδικοι ὀμῶν ὑποχρεωτικῶς οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ ὠρισμένον χρόνον.

5. Τὰ Οἰκονομικά.

Ἡ Ἀττικὴ κατηνάλισκε περισσότερα ἢ ὅσα παρήγε. Τὴν δυσαναλογίαν ἐκάλυπτεν ὁ φόρος τῶν συμμάχων τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου καὶ τὰ τελωνιακὰ τέλη. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους ἔξοδα εἶχε τοὺς μισθοὺς, τὰ θεωρικά, τὰ τῆς συντηρή-

σεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, τὰ τῆς λατρείας, καὶ τέλος τὰ τῶν πρεσβειῶν, τὰ τῶν ἀμοιβῶν, τὰ τῆς συνιηρήσεως τῶν ὀργανῶν τοῦ πολέμου, τὰ τῶν ἀδυνάτων.

Ἔσοδα δὲ τὰ ἐνοίκια τῆς περιουσίας τοῦ Κράτους καὶ ἰδίως τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου, τοὺς λιμενικοὺς φόρους καὶ τὸν τῶν μετοίκων. Προσέτι τὰ πρόστιμα καὶ τὰ τῶν δημεύσεων καὶ τὴν πολεμικὴν εἰσφορὰν, τέλος τὸν φόρον τῶν συμμάχων. Μετὰ δὲ τὴν διάλυσιν τῆς συμμαχίας καὶ τὴν ἔκλειψιν τῶν φόρων τῶν συμμάχων μέρος τῆς δαπάνης ἐκαλύπτετο διὰ τῶν λειτουργιῶν (χορηγία, γυμνασιαρχία, τριηραρχία).

6. Βιομηχανία καὶ ἐμπόριον.

Ἡ βιομηχανία ἦτο ἀνεπτυγμένη ἰδίως ἡ λεπτουργικὴ, ἡ μεταλλουργία, ἡ μαρμαρογλυφία, ἡ κεραμευτικὴ.

Τὸ ἐμπόριον δὲ τῶν Ἀθηνῶν διεξήγετο μὲ τὸν Εὐξείνιον διὰ τὰ σιτηρά, μὲ τὴν Μακεδονίαν διὰ τὴν ξυλείαν, μὲ τὴν Αἴγυπτον ἐπίσης διὰ τὸν σίτον, ἐπίσης μὲ τὴν κατὰ Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Ὁ Πειραιεὺς εἶχε ἀποβῆ ὁ μεγαλύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν. Τότε ἀνεπτύχθη ἐνταῦθα καὶ ἡ Τραπεζικὴ.

7. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος

Ὁ ἰδιωτικὸς βίος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς πρότερον, διότι ὁ δημόσιος βίος ἀπορροφᾷ τοὺς πολίτας.

Ἡ γυνὴ ὅμως ἐν Ἀθήναις ἦτο πολὺ περιορισμένη τώρα.

Εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων ἐπῆλθε μεταβολή. Οἱ νέοι τώρα ἐπεδίδοντο εἰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, εἰς τὴν ὁητορικὴν, Ἀριθμητικὴν καὶ Γεωμετρίαν.

Τὰ ἐπιτάφια δὲ μνημεῖα τώρα εἶναι πολυτελέστερα, καὶ ἡ πόλις θάπτει πομπωδῶς τοὺς ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκοντας.

8. Θρησκεία καὶ λατρεία.

Ἡ πρόοδος τῆς φιλοσοφίας καὶ ἡ πνευματικὴ καθόλου μὀρφωσις ἐπέφερε τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν εἰς τὰ μυστήρια ἀφοσίωσιν.

Ἡ ἐπίσημος ὅμως λατρεία εἶναι πομπώδης. Αἱ σπονδαιοτέραι ἑορταὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶναι : **Τὰ Παναθήναια** κατ' ἔτος τὰ μικρὰ καὶ κατὰ τετραετίαν τὰ μεγάλα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐν πομπῇ ὁ νέος πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς. **Τὰ**

Διονύσια, 4 ἑορταί κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ οἴνου, ἕκ τῶν ὁποίων προήλθον ἡ τραγωδία καὶ κωμωδία. **Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια**, τελούμενα ἐν μέρει ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν μέρει ἐν Ἐλευσίῳ πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης.

9. Ἡ τέχνη

Μετὰ τὰ Μηδικὰ ἡ τέχνη ἀναπτύσσεται εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα (Ναὸς Αἰγίνης, Διὸς τῆς Ὀλυμπίας, Γλύπται Πολύκλειτος (ἡρεμία), Πυθαγόρας, Μύρων (ζῆνσις), καὶ ἰδίως εἰς τὰς Ἀθήνας (ἀρχιτέκτονες Ἰκτῖνος, Καλλικράτης, Μηνησιλῆς, γλύπται κυρίως Φειδίας (ἀπλότης, εὐγένεια, γαλήνη), ζωγράφοι Πολύγνωτος, Πάναινος, Μίκων, Ἀπολλόδωρος).

Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ **Κίμωνος** ἐφυτεύθη ἡ Ἀκαδήμεια καὶ ἡ Ἀγορά, ὅπου κατεσκευάσθησαν στοαὶ (Ποικίλη). Ἐκτίσθη δὲ τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως (τὸ βόρειον εἶχε κτισθῆ ἐπὶ Θεμιστοκλέους) καὶ ὁ πύργος τῆς Ἀπτέρου Νίκης, καὶ κατεσκευάσθη τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηναῖς. Ἐπὶ **Περικλέους** ὅμως κυρίως διεκοσμήθη ἡ Ἀκρόπολις ἢ ἀφιερωμένη εἰς τὴν θεῖαν (Παρθενῶν, Προπύλαια, Ναὸς ἀπτέρου Νίκης, Ἐρέχθειον).

10. Ἡ ποίησις

Μετὰ τὰ μηδικὰ ἐν Ἀθήναις ἦνθησε τὸ δράμα. Καὶ ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμωδία καρήχθησαν ἕκ τῶν ἑορτῶν τοῦ Διονύσου. Κυρίως ὅμως ἡ τραγωδία διεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου εἰσαγαγόντος καὶ δευτέρου ὑποκριτῆν, ἔτελειοποιήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους εἰσαγαγόντος καὶ τρίτον ὑποκριτῆν καὶ καταστήσας τὸ κύριον μέρος αὐτῆς τὸν διάλογον. Ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ ὀλίγον μεταγενέστερος Εὐριπίδης εἶναι οἱ τρεῖς μεγάλοι τραγικοί. Ὁμοίως ἀνεπτύχθη ἡ κωμωδία, σκόπτουσα ἰδιώτας καὶ ἄρχοντας. Ἐπιφανέστατος κωμικὸς ποιητὴς ἦτο ὁ Ἀριστοφάνης.

11. Ἡ ῥητορικὴ

Ἔνεκα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ῥητορικὴ, ἡ πολιτικὴ (Θεμιστοκλῆς, Κίμων, Περικλῆς, Κλέων) καὶ ἡ δικαστικὴ (λογογράφοι Ἰσαῖος, Λυσίας).

Ἀ. Ν. Χωραφᾶ. Περὶ ἡλπίς Ἱστορίας Ἀ γυμνασίου 3

12. Ἡ ἱστορία

Πατὴρ τῆς ἱστορίας εἶναι ὁ Ἡρόδοτος ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ συγγραμμᾶς τοὺς μηδικοὺς πολέμους, τελειωτῆς ὅμως αὐτῆς ὁ Ἀθηναῖος Θουκυδίδης ὁ συγγραμμᾶς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον.

13. Ἡ φιλοσοφία.

Ἡ φιλοσοφία ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν ἠθικὴν ἐπὶ Περικλέους διὰ τῶν σοφιστῶν. Οὗτοι ἐπηγγέλλοντο τὸν διδάσκαλον τῆς ῥητορικῆς καὶ πάσης γνώσεως καὶ συνήθουζον πολλοὺς μαθητὰς περὶ ἑαυτοὺς. Διέφθειρον ὅμως τὴν κοινωνίαν, διότι προσέβαλλον τὴν θρησκείαν καὶ ἐδίδασκον ὅτι μόνιμος καὶ ἀληθῆς γνῶσις δὲν ὑπάρχει (Πρωταγόρας, Γοργίας, Πρόδικος).

Ἐναντίον αὐτῶν ἀντεπεξῆλθεν ὁ Σωκράτης διδάσκων ὅτι ὑπάρχουν αἰῶδιοι ἠθικοὶ νόμοι, ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία. Τοῦτον οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐλέγχοντα αὐτοὺς διὰ τὰ τρωτά των κατεδίκασαν εἰς θάνατον (399).

14. Τὸ περὶ ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων βούλευμα τοῦ Περικλέους.

Ἐπὶ Περικλέους αἱ Ἀθῆναι εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ὀλικῆς καὶ πνευματικῆς ἀεμῆς των. Ὁ Περικλῆς συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς συνενώσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων δι' ὁμοσπονδίας. Ἀλλὰ τοῦτο ἐματαιώσεν ἄφ' ἑνὸς ἢ ἀντιθέσεις τῶν συμφορόντων τῆς Σπάρτης καὶ τῶν συμμάχων τῆς πρὸς τὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἄφ' ἑτέρου ἢ δεσποτικῆ συμπεριφορᾶ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς συμμάχους των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κυριώτεροι χρονολογίαι

Πελοποννησιακός πόλεμος 431 - 404. — Α' περίοδος 431 - 421. — Λοιμός Ἀθηνῶν 430. — Θάνατος Περικλέους 429. — Νικίειος εἰρήνη 421. — Β' περίοδος 421 - 413. — Ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν 415 - 413. — Γ' περίοδος 413-404. — Ἀποστασία Συμμάχων 413. — Ναυμαχία Ἀργινουσῶν 406. — Καταστροφή εἰς Αἰγὸς ποταμούς 405. — Παράδοσις Ἀθηνῶν 404.

1. Αἷτια καὶ ἀφορμαὶ

Μετὰ τὰς σπονδὰς τοῦ 445 ἡ Ἑλλάς εἶναι διηρημένη εἰς δύο ἀντίθετα κράτη, τὸ τῆς Σπάρτης, (ἰσχυρὸν κατὰ ξηράν, Δωριεῖς, ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα) καὶ τὸ τῶν Ἀθηνῶν (ἰσχυρὸν κατὰ θάλασσαν, Ἴωνες, δημοκρατικὸν πολίτευμα). Ἡ ἀντίθεσις αὕτη καὶ ἡ σύγκρουσις τῶν μεταξὺ τῶν συμφερόντων ἐπέφερε τὸν πόλεμον. Ἀφορμὴν ἔδωκαν οἱ Κορίνθιοι περιελθόντες εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Κερκυραίους προσχωρήσαντας εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος διήρκεσεν 27 ἔτη (431—404) καὶ διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους.

2. Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου (431-421).

Ὁ πόλεμος ἐν ἀρχῇ διεξάγεται δι' εἰσβολῶν τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπιδρομῶν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Τὸ δεύτερον ἔτος ἐνσκήπτει εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ λοιμός. Τὸ τρίτον ἀποθνήσκει ἐκ τοῦ λοιμοῦ ὁ Περικλῆς. Ἐκτοτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπικρατοῦν ὅτε μὲν ὁ Νικίας ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν, φιλειρηνικός, ὅτε δὲ ὁ Κλέων ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν, φιλοπόλεμος.

Τὸ 427 οἱ Πελοποννήσιοι κυριεύουν τὰς Πλαταιάς. Τὸ 425 οἱ Ἀθηναῖοι καταλαμβάνουν τὴν Πύλον καὶ αἰχμαλωτίζουν 292 Σπαρτιάτας. Τὸ 424 οἱ Σπαρτιάται ὑπὸ τὸν Βρασίδα κενεῖν τὴν Ἀμφίπολιν. Οἱ Ἀθηναῖοι στέλλουν ἐκεῖ τὸν Κλέωνα. Γενομένης μάχης νικοῦν οἱ Σπαρτιάται, ἀλλὰ φονεύονται καὶ ὁ Βρασίδας καὶ ὁ Κλέων. Τότε διὰ τοῦ Νικίου συνομολογεῖται εἰρήνη (421).

3. Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου (421-413)

Ἀλκιβιάδης. Οὗτος νεανίας πλούσιος, εὐγενής καὶ φιλόδοξος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν. Αὐτὸς παρέσυρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃν τὴν ἐξστρατείαν εἰς Σικελίαν.

Ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν. Ἀφορμὴ ἐδόθη ἐκ τοῦ πολέμου τῶν ἐν Σικελίᾳ Σελινουντίων καὶ Ἐγεσταίων. Τῆς ἐκστρατείας ἀρχηγοὶ ἔγιναν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος. Ἀλλ' ἄρ' οὐ ὁ στόλος ἔφθασεν ἐκεῖ, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἤδη πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἶχε κατηγορηθῆ ἐπὶ ἄσεβείᾳ, ἀνακαλεῖται, ἵνα δικασθῆ. Οὗτος φεύγει εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δ' Ἀθηναῖοι καταδικάζουν αὐτὸν εἰς θάνατον.

Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ πολιορκοῦν τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ τὰς κυριεύσῃν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρχεται ἐπικουρία εἰς τοὺς Συρακουσίους ἐκ μέρους τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τὸν Γύλιππον. Οὔτοι τότε ἀποφράξαντες τὸν λιμένα των καταστρέφουν ἐν αὐτῷ τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον. Ὁ στρατὸς ἐπιχειρεῖ ὑποχώρησιν εἰς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν καταστρέφεται ὅλος ὑπὸ τῶν Συρακουσίων.

4. Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου (413 - 404).

Οἱ Σπαρτιάται κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤδη πρὸ τῆς καταστροφῆς των Ἀθηναίων ἐν Σικελίᾳ εἶχον ὀχυρώσει τὴν Δεκέλειαν καὶ εἶχον ἐγκαταστήσει φρουρὰν εἰς αὐτήν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ καὶ οἱ περισσότεροι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἀποστατοῦν. Τέλος ἀρχίζει νὰ κινήται ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, καὶ παρέχει χορήματα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς συντήρησιν στόλου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῶν τελευταίων χρημάτων τὰς πόλεως καταρτίζουν στόλον καὶ στέλλουν αὐτὸν εἰς τὴν πιστὴν Σάμον.

Μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ἵνα ἀνακληθῆ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, πείθει τὸν σατράπην Τισσαφέρην νὰ παύσῃ ὑποστηρίζων τοὺς Σπαρτιάτας. Ὅντως δὲ μετὰ τοῦτο ἀνακαλεῖται καὶ ἐκλέγεται στρατηγὸς καὶ κατορθώνει ἐπιτυχίας τινάς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ νέος ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν Λύσανδρος πείθει

τὸν νέον σατραπὴν Κῦρον νὰ ταχθῆ με τοὺς Σπαρτιάτας καὶ νικᾷ τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον παρὰ τὸ Νότιον (407). Ὁ Ἀλκιβιάδης τότε ἐξορίζεται.

Τὸ 406 οἱ Ἀθηναῖοι νικοῦν τὸν Σπαρτιατικὸν στόλον ὑπὸ τὸν Καλλικρατίδαν (ἀνὴρ πανελληνίων αἰσθημάτων) παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας (καταδίκη τῶν στρατηγῶν).

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (405) ὁ Λύσανδρος κατορθώνει νὰ γίνῃ κύριος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, καθ' ὃν χρόνον τὰ πληρώματα ἦσαν εἰς τὴν ξηρὰν.

Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σπαρτιάται ἐπολιόρκησαν τὰς Ἀθήνας καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἀναγκάζονται ὑπὸ τῆς πείνης νὰ συνθηκολογήσουν καὶ ὑποταχθῶν (404).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I

Ἡ ἡγεμονία τῶν Σπαρτιατῶν

Κυριώτεραι χρονολογίαι

Οἱ τριάκοντα ἐν Ἀθήναις 404 - 403. — Κύρου Ἀνάβασις 401. — Ἐκστρατεία Ἀγησιλάου εἰς Ἀσίαν 396. — Κορινθιακὸς πόλεμος 395. — Ἀνοικοδόμησις τειχῶν Ἀθηνῶν 393. — Ἀντακίδειος εἰρήνη 386. — Κατάληψις Θηβῶν 383.

I. Οἱ τριάκοντα τύραννοι.

Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιέρχεται εἰς τὴν Σπάρτην. Ὅπως δὲ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ὀλιγαρχικοὶ κατέλαβον τὴν ἀρχήν. Ἀνέθεσαν εἰς 30 ἄνδρας νὰ συγγράψουν νόμους καὶ διοικοῦν ἐν τῷ μεταξύ τὴν πόλιν. Ἄλλ' οὗτοι διὰ τῶν πείσεών των κατέστησαν τόσοι μισητοί, ὥστε ἐπωνομάσθησαν τύραννοι. Ἐξόριστοι λοιπὸν ὑπὸ τὸν Θρασύβουλον ἐπελθόντες κατέλαβον τὸν Πειραιᾶ, ἐνίκησαν καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς 30 καὶ ἀποκατέστησαν τὴν δημοκρατίαν (401).

2. Κύρου Ἀνάστασις.

Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου ὁ δεύτερος υἱὸς του Κύρος, σατραπῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, προσεῖλκεν 13 χιλ. Ἕλληνας καὶ ἐξεστράτευσε διὰ νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του. Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν εἰς τὰ Κούναξα παρὰ τὴν Βαβυλῶνα (401). Ἄλλ' ὁ Κύρος ἐφονεύθη καὶ οἱ Ἕλληνες εὐρέθησαν μόνοι εἰς τὸ βάθος τοῦ Περσικοῦ κράτους. Ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος διήλθον ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐπανήλθον εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων εἶναι σπουδαία, διότι κατέδειξε τὴν σαθρότητα τοῦ Περσικοῦ κράτους.

3. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησίλαου εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ Ἀγησίλαος γενόμενος βασιλεὺς εἰς τὴν Σπάρτην (397) ἐσχεδίασεν ἐξ ἀφορμῆς τῆς καθόδου τῶν μυρίων νὰ ὑποτάξῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Ἐλθὼν μετὰ στρατοῦ εἰς Μ. Ἀσίαν (396) ἤρχισε τὴν κατάκτησιν αὐτῆς. Ἄλλ' ἔνεκα ἐσωτερικοῦ πολέμου οἱ Σπαρτιάται ἀνεκάλεσαν αὐτόν.

4. Κορινθιακὸς πόλεμος.

Οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι ἦσαν δυσαρεστημένοι μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας διὰ τὴν δεσποτικὴν τῶν συμπεριφορὰν. Παρακινήθentes λοιπὸν ὑπὸ τῶν Περσῶν συνεμάχησαν Κορίνθιοι καὶ Θηβαῖοι, συνεννοήθησαν καὶ μετὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἤρχισαν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης (395). Αἱ πρῶται μάχαι ἔγιναν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Κατόπιν ὁ πόλεμος διεξήγετο περὶ τὴν Κόρινθον.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐπιστρέφων ἐξ Ἀσίας νικᾷ (394) τοὺς συμμάχους παρὰ τὴν Κορώνειαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο ὁ πόλεμος κατὰ ξηρὰν ἐξηκολούθησεν ἀμφίβολος ὅ ἔτη. Κατ' αὐτόν διεκρίθη ὁ Ἴφικράτης μετὰ τοὺς μισθοφόρους πελταστὰς.

Κατὰ θάλασσαν ὅπως ὁ σπαρτιατικὸς στόλος κατεστράφη παρὰ τὴν Κνίδον ὑπὸ τοῦ Κόνωνος, ὅστις διὰ περσικῶν χρημάτων εἶχεν ἐξοπλίσει στόλον. Ὁ Κόνων κατόπιν καταλεύσας εἰς Ἀθήνας ἀνοικοδόμησε τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς.

Β. Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Τυραννία τῆς Σπάρτης.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐτελείωσε διὰ τῆς Ἀνταλκίδειου εἰρήνης, ἣν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως ἔφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ πρὸς τοῦτο ἀποσταλὴς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν Ἀνταλκίδας (386). Κατ' αὐτὴν αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις ἔπρεπε νὰ ἀνήκουν εἰς τὸν βασιλέα, αἱ ἄλλαι νὰ εἶναι ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι.

Ἡ Σπάρτη ἔκτοτε ἔμεινεν ἡ ἰσχυρότερα πόλις καὶ ἤρρισε νὰ φέρεται τυραννικῶς. Ἠνάγκασε τοὺς Μαντινεῖς νὰ χωρισθοῦν εἰς 4 κόμας, ἐκυρίευσεν τὴν Ὀλυμπὸν καὶ τέλος κατέλαβε δολίως τὴν Καδμείαν καὶ παρέδωκε τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν εἰς τοὺς Ὀλιγαρχικοὺς (383).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Κυριώτεραι χρονολογίαι.

Ἀπελευθέρωσις Θηβῶν 379. — Δευτέρα ἡγεμονία Ἀθηνῶν 378. — Ἡ μάχη τῶν Δεσφτρῶν 371. — Ἀπελευθέρωσις Μεσσηνίας 369. — Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας 362.

1. Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν. — Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδης.

Ἐξόριστοι Θηβαῖοι ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν τὸ 379 φονεύσαντες τοὺς πολεμάρχους καταλαμβάνουν τὴν πόλιν καὶ ἐκδιώκουν ἐκ τῆς Καδμείας τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπειτὰ ὁ Πελοπίδας μὲ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὀργανώνουν τὸν θηβαϊκὸν στρατὸν (ἱερὸς λόγος) καὶ ἀποκρούουν ἐπὶ 4 ἔτη τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σπαρτιατῶν.

2. Ἡ νέα συμμαχία τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῶς ἀτυχίῶν τῶν Σπαρτιατῶν ἀνασυστοῦν τὴν συμμαχίαν των (378) καὶ νικοῦν ἐπανειλημμένως τοὺς Πελοποννησίους κατὰ θάλασσαν.

3. Εἰρήνη Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνησυχοῦντες διὰ τὴν αὔξησιν τῶν Θηβῶν

ἐνεργούν νά συγκληθῆ συνέδριον εἰρήνης εἰς τὴν Σπάρτην. Ὅλοι εἰρηνεύουν πλὴν τῶν Θηβῶν (371).

4. Ἡ παρὰ τὰ Λεῦκτρα μάχη

Οἱ Σπαρτιᾶται στέλλουν στρατὸν κατὰ τῶν Θηβῶν. Ἀλλὰ παρὰ τὰ Λεῦκτρα ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ τῆς λοξῆς φάλαγγος νικᾷ τοὺς Σπαρτιᾶτας (371).

5. Εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον

Μετὰ τοῦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσβάλλει εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου οἱ Ἀρκάδες ἀπεστάτησαν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν (Μεγάλη πόλις). Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐτόρθησεν αὐτήν. Ἐπειτα ἀπηλευθέρωσε τὴν Μεσσηνίαν (370).

Ἐκτοτε ἡ ἐπιρροή τῶν Θηβαίων ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθεν εἰς αὐτούς.

6. Ἡ παρὰ τὴν Μαντινείαν μάχη (362)

Ἡ ἡγεμονία κατέστησε καὶ τοὺς Θηβαίους μισητούς. Τὸ 369 οἱ Ἀθηναῖοι συνεμάχησαν μετὰ τοὺς Σπαρτιᾶτας, ἀργότερα δὲ ἐπύρξαν τὸ αὐτὸ καὶ οἱ Ἀρκάδες. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τὸ 364 εἶχε φρονεῦθῆ καὶ ὁ Πελοπίδας εἰς τινα ἐκστρατείαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας λοιπὸν τὸ 362 εἰσβάλλει καὶ πάλιν τὸ 4ον εἰς Πελοπόννησον. Παρὰ τὴν Μαντινείαν συνῆψε μάχην πρὸς τοὺς Σπαρτιᾶτας καὶ τοὺς Ἀθηναίους, καθ' ἣν ἐνίκησε μὲν, ἀλλ' ἐφρονεῦθη.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἐξέπνευσε καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Κυριώτεροι χρονολογίαι

Ο Φίλιππος Β' βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας 359 Ἰερὸς πόλεμος 355-346.
— Ἡ μάχη τῆς Χαίρωνείας 338.—Θάνατος Φιλίππου 336.

1. Ἡ Μακεδονία καὶ οἱ Μακεδόνες

Ἡ β. τῆς Θεσσαλίας πεδιάς, ἡ διαρρομένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἀλιάκιμος καὶ Ἀξιού, ἡ πέραν αὐτῆς πεδιάς ἡ διαρρομένη ὑπὸ τοῦ Στρομόνος καὶ Νέστου καὶ ἡ μεταξὺ τούτων Χαλκιδικὴ χερσόνησος ἀπετέλει τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας.

Οἱ Μακεδόνες κατ' ἀρχὰς ἦσαν διηρημένοι εἰς ἡγεμονίας κατὰ φυλάς Ἐπειτα συνηγώθησαν ὑπὸ ἓνα ἡγεμονικὸν οἶκον με πρωτεύουσαν τὴν Ἐδεσσαν. Κατόπιν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Πέρσας, ἀπληθευρωθήσαν δὲ μετὰ τὰ Περσικά (ὁ Ἀργέλαος Β' κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Πέλλαν). Τῷ 359 βασιλεὺς αὐτῆς ἔγινε Φίλιππος ὁ β'.

2. Φίλιππος Β'

Οὗτος ἤπρωξεν ἱκανώτατος στρατηγὸς καὶ ἐπιτήδειος πολιτικός (διαμονὴ ἐν Θήβαις). Ὄργάνωσε δὲ θαυμάσιον στρατόν (σάβισσα).

3. Σύγκρουσις Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Φίλιππος θέλων νὰ καταλάβῃ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, τὰ ὅποια κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς αὐτούς. Κατέλαβε λοιπὸν τὴν Ἀμφίπολιν, ἔπειτα τὴν Πύδναν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Ἄλλ' οἱ σύμμαχοί των ἀπεστάτησαν καὶ μετὰ μακρὸν πόλεμον ἔγιναν ἀνεξάρτητοι. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσεν τὴν μεταξὺ Στρομόνος καὶ Νέστου χώραν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ οὐδὲν κατορθοῦσι κατ' αὐτοῦ.

4. Δημοσθένης

Οὗτος ἦτο ὁ μεγαλύτερος ῥήτωρ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τοῦ παρακινουῦντος τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατα-

πολεμιῶν τὸν Φίλιππον. Τοῦναντίον τὸ ὑπὸ τὸν Φωκίωνα κόμισα ἦτο ὑπὲρ τῆς εἰρηνεύσεως μετ' αὐτοῦ.

5. Ἰερὸς πόλεμος

Οἱ Φωκεῖς καταδικασθέντες ὑπὸ τῶν Ἀμφικτιόνων ἐσύλησαν τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν, καὶ οἱ Θηβαῖοι ἤρχισαν κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον (355). Ἐκ τούτου ἐπωφεληθεῖς ὁ Φίλιππος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκυρίευσεν τὰς Παγασσάς καὶ τὴν Μαγνησίαν, (352) καὶ μετ' ὀλίγον γίνεται κύριος τῆς Ὀλύμπου (348). Οἱ Θηβαῖοι μὴ δυνάμενοι νὰ καταβάλουν τοὺς Φωκεῖς, ζητοῦν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος σπεύσας γίνεται κύριος τῆς Φωκίδος καὶ καταλαμβάνει τὴν θέσιν τῶν εἰς τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον.

6. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας.

Τὸ 339 καὶ οἱ Ἀμφισσεῖς κατηγορήθησαν ὡς ἱεροσύλοι καὶ τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἀνέθεσεν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τοὺς πολεμήσῃ. Ὁ Φίλιππος ἐπελθὼν κυριεύει τὴν Ἀμφισσάν καὶ καταλαμβάνει τὴν Ἐλάτειαν. Ἀθηναῖοι, Θηβαῖοι καὶ ἄλλοι σπεύδουν κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν Χαιρώνειαν ἠττῶνται (338).

7. Σχέδια καὶ θάνατος τοῦ Φιλίππου

Ὁ Φίλιππος ἐσχεδίαζε νὰ συνενώσῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Ὄθεν ἐγκατέστησε φρουράν εἰς τὰς Θήβας καὶ κατέλαβε τὴν Χαλκίδα, ἀλλὰ καὶ ἐδείχθη ἐπειεῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Τὴν Σπάρτην περιώρισεν εἰς τὰ ἀρχαῖα ὄρια. Τέλος συγκιλέσας συνέδριον εἰς Κόρινθον ἀνεκηρύχθη ἀρχιστρατήγος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Ἄλλ' ἐπανεῖθὼν εἰς Μακεδονίαν ἐδολοφονήθη, ἐν ᾧ παρεσκευάζετο διὰ τὴν ἐκστρατείαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ' Π. Χ. ΑΙΩΝΑ

1. Κοινωνική κατάσταση.

Ἡ ἀπιστία κατὰ τὴν περίοδον ταύτην γενικεύεται, ταύτην δὲ ἐπακολουθεῖ ἡ ἠθικὴ ἐξαχρῆσις καὶ ἡ ἐκλείψις τῆς φιλοπατρίας, τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἐγκρατείας. Τὰ ἄτομα προκόπτουν, αἱ πόλεις φθίνουσι.

2. Τὰ στρατιωτικά.

Πρώτη μεταβολὴ τῶν στρατιωτικῶν ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Ἰφικράτους, ὅστις κατήρτισε τὰ πελιαστικά σώματα, μισθοφόρους ὀπλισμένους ἐλαφρῶς μὲ πέλτην, διὰ τῶν ὁποίων ὡς εὐκινήτων ἤλλαξε καὶ ἡ στρατιωτικὴ τακτικὴ.

Δευτέρα μεταβολὴ ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου διὰ τῆς λοξῆς φάλαγγος.

Τρίτη τέλος μεταβολὴ ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διὰ τῆς σαρισσοφόρου φάλαγγος, ἣτις ἀπετέλει ὄγκον ἀδιάσειστον.

3. Ἡ φιλολογία.

Εἰς τὴν ποίησιν ἀναπτύσσεται μόνον ἡ νέα κωμῳδία (ἡθολογία).

Τὸν ἱστορίαν ἀντιπροσωπεύει ὁ Ξενοφῶν.

Ἡ ὀητορικὴ ἔφθασεν εἰς τὴν τελειοτάτην τῆς μορφῆν. Εἰς τὴν πολιτικὴν διατρέπουσι Λυκούργος, Ὑπερείδης, Δημοσθένης. Εἰς τὴν λογογραφίαν Λυσίας, Ἰσοκράτης.

Ὡσαύτως ἡ φιλοσοφία ἀνέρχεται εἰς ὑψίστην περιωπὴν, διὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους.

4. Ἡ τέχνη.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ προσδεύει ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. (Ναὸς τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς ἐν Τεγῆα, τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ, τοῦ Ἀπόλωνος παρὰ τὴν Μίλητον, τὸ Μανυσώλειον ἐν Ἀλικαρνασσῶ).

Ἡ γλυπτικὴ γίνεται ὄργανον τῆς ἰδιωτικῆς πολυτελείας. Περι-

φιμότεροι γλύπται εἶναι ὁ Σιόπας (Βάκχι), ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὸ παθητικόν, ὁ Πραξιτέλης (Ἐρμῆς), ὁ ὁποῖος ἀρέσκεται εἰς τὰς νο-
χελεῖς στάσεις, καὶ ὁ Λύσιππος (ἀποξυόμενος), ὅστις προσηλοῦται
εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πραγματικοῦ.

Ἡ γραφικὴ ἀρέσκεται εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πραγματικοῦ.
Περιφρημοὶ ζῳγράφοι εἶναι ὁ Ζεῦξις, ὁ Παροράσιος καὶ ὁ Ἀπελλῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Η ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Κυριώτεραι χρονολογίαι

Ἡ Ἀλέξανδρος βασιλεὺς 336.—Καταστροφή Θηβῶν 335. Ἐκστρατεία
εἰς Μ. Ἀσίαν. Μάχη Γρανικοῦ 334. — Ἡ μάχη τῆς Ἰσσοῦ 333.—
Κτίσις Ἀλεξανδρείας 332. — Ἡ μάχη τῶν Ἀρβήλων 331.—Ἐπι-
τομὴ Περσῶν καὶ Μηδῶν 330.—Ἐπιτομὴ Βακτριανῶν καὶ Σογ-
διανῶν 329-328.—Ἐκστρατεία εἰς Ἰνδικὴν 327.—Θάνατος Ἀλεξάνδρου
323.—Λαμιακὸς πόλεμος 323-322.—Οἱ στρατηγοὶ ἀναγορεύονται
βασιλεῖς 306.—Ἡ μάχη τῆς Ἰφῶ 301.

1. Ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τῆς ἐπιτῆς Ἀσίαν στρατείας.

Ἡ Ἀλέξανδρος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τὸ 336 20ετῆ· τὴν
ἡλικίαν. Ἦτο νεανίας ὄραϊος, ὁμοιάς, δραστήριος καὶ ἱπο-
τικός. Ἐμορφώθη ἑλληνιστί. Ἀνεβλῶν εἰς τὸν θρόνον πρῶτον
ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐστάματήσεν τοὺς ἐτοιμαζομένους
εἰς ἀποστασίαν καὶ ὀνομάσθη ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος διὰ
τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ἐπειτα ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν
πρὸς Β. βαρβάρων καὶ ἔβησεν μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Ἐν τῷ
μεταξὺ αἱ Θῆβαι ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανεβλῶν
ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψεν αὐτάς. (335).

2. Ἐκστρατεία Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀσίαν.

Τὸ 334 ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Περσῶν. Εἰς τὴν Μακεδο-
νίαν ἀρῆκε τὸν Ἀντίπατρον. Αὐτὸς μὲ 30 χιλ. πεζοὺς καὶ 5
χιλ. ἱππεῖς διέβη τὸν Ἑλλήσποντον. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν οἱ σα-
τράπαι τοῦ βασιλέως εἶχον συγκεντρώσει 20 χιλ. ἱππεῖς καὶ 20
χιλ. μισθοφόρους Ἑλληνας ὑπὸ τὸν Ῥόδιον Μέμνονα.

4. Η παρά τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη.

Οἱ Πέρσαι ἀνέμενον τὸν Ἀλέξανδρον παρά τὸν Γρανικόν. Ἐνταῦθα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιτεθεὶς νικᾷ αὐτούς. (334).

4. Κατάκτησις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ παρά τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη ἔλαβε τὸν Ἀλέξανδρον κύριον ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας. Καταλαμβάνει τὰς Σάρδεις καὶ ὅλας τὰς παραλίαις Ἑλλ. πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὴν Φρυγίαν (Γύρδιος δεσμός).

5. Ἡ μάχη τῆς Ἴσσοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μ. Ἀσίας ἦλθεν εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου ἀσθενήσας ἐκινδύνευσε νὰ ἀποθάνῃ. Σωθεὶς προσέβαλε (333) τὸν Δαρεῖον παρά τὴν Ἴσσον καὶ διεσκόρπισε τὸν στρατὸν τοῦ ἀποτελουμένου ἀπὸ 600 χιλ. ἀνδρας.

6. Κατάκτησις Φοινίκης καὶ Αἰγύπτου.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἴσσοῦ ὑπέταξε τὴν Φοινίκην (Τύρος ἀντέστη 7 μῆνας, Γάζα 2). Ἐπειτα ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὑπέταξεν αὐτήν. Τότε ἴδρυσεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου τὴν Ἀλεξάνδρειαν (ἐπίσκεψις μαντείου Διὸς Ἀμμωνος).

7. Ἡ παρά τὰ Ἀρβήλα μάχη.

Ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἴσσοῦ εἶχε κάμει προτάσεις συνθηκολογήσεως πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Δαρεῖος συνεκέντρωσεν ἄπειρον στρατὸν, (πλέον τοῦ 1 ἑκατ.) παρά τὰ Ἀρβήλα. Αὐτοῦ ἔσπευσεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸ 331 καὶ κατέτρόπωσεν αὐτόν. Ὁ Περσικὸς στρατὸς διελύθη. Ὁ Δαρεῖος ἔφυγε πρὸς τὴν Μηδίαν.

8. Κατάκτησις ὅλου τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρβήλων ὁ Ἀλέξανδρος κατέλαβε τὴν Βαβυλῶνα καὶ ὅλας τὰς περσικὰς πρωτευούσας Σοῦσα, Περσέπολιν, Πασαργάδας, Ἐκβάτανα. Εὗρεν εἰς αὐτὰς θησαυρούς. Ἐπειτα ἐτράπη εἰς κατάδιώξιν τοῦ Δαρεῖου, ἀλλὰ καθ' ἣν

στιγμὴν ἐπρόκειτό νὰ τὸν προφθάσῃ, ὁ Δαρεῖος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος σατραπόου Βήσσου. Οἱ πλείστοι τῶν Περσῶν σατραπῶν τότε ὑπετάχθησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔπειτα ἐπορεύθη εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν, τὰς ὁποίας μετὰ δύο ἔτη ἐκυρίευσεν (γαμος μὲ τὴν Ρωξάνην).

9. Δυσαρέσκειται τῶν Μακεδόνων ἐκ τῆς δεσποτικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος τότε ἔλαβε τοὺς τρόπους τῶν βασιλέων τῆς Περσίας. Ἀλλὰ δυσηρέστησε τοὺς Μακεδόνας ὑποχρεῶνων αὐτοὺς νὰ τὸν προσκυνοῦν. Ἐκ τούτου ἠρεθίσθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ προέβη εἰς τινὰς βιαίας πράξεις, διὰ τὰς ὁποίας ἀμέσως μετενόη. (φόνος Παρμενίωνος, Φιλῶτα, Κλείτου καὶ φιλοσόφου Καλλισθένου).

10. Ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἰνδικήν (327)

Ὁ Ἀλέξανδρος κατόπιν ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Ἰνδικήν. Διέβη τὸν Ἰνδόν, ἐνίκησε τὸν Πῶρον, ἀλλὰ τοῦ ἀπέδωκε τὸ βασίλειόν του. Προχωρήσας δὲ ἔφθασε μέχρι τοῦ Ὑφάσιου ποταμοῦ. Ἐκεῖ οἱ στρατιῶται του ἀρνοῦνται νὰ προχωρήσουν περαιτέρω καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγκάζεται νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ μιᾶς ἀμιμῶδους ἐρήμου εἰς τὴν Περσίαν.

11. Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ἡ πολιτικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀσίαν καὶ νὰ συγχωνεύσῃ τοὺς βαρβάρους μὲ τοὺς Ἕλληνας διαδίδων εἰς αὐτοὺς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἔνεκα τούτου ἐπεριποιεῖτο τοὺς Πέρσας καὶ πανταχοῦ ἵδρυνεν ἀποικίας μὲ πυρῆνας ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ πανταχοῦ ἔκαμνεν ἐφορτὰς ἑλληνικὰς καὶ παρεδέχθη τὰς συνηθείας τῆς περσικῆς αὐτῆς. Ἔνεκα τούτου μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς κατακτήσεως αὐτὸς ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ Δαρείου Βαρσίην καὶ ἐνύμφευσεν τοὺς στρατηγούς του καὶ 10 χιλ. στρατιώτας μὲ περσίδας γυναῖκας καὶ ὀργάνωσε σῶμα στρατοῦ ἐκ νέων Περσῶν.

12. Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα. Ἐδῶ ἔχασε τὸν φίλον του Ἑφαιστίωνα. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὅπου ἐδέχθη πρέσβεις ἐξ ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Ἐν ᾧ ὁμοῦ προσεκεύαζε νέαν ἐκστρατείαν, προσβληθεὶς ὑπὸ πυρετοῦ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν (323).

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι μέγα, διότι ἐσχεδίασε καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ ἑξαλληνισμοῦ τῆς Ἀσίας (Μέγας).

13. Λαμιακὸς πόλεμος

Ὅταν ἐγνώσθῃ ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνωθέντες μὲ ἄλλους Ἑλληνας κατέλαβον τὰς Θερμοπύλας. Ὁ Ἀντίπατρος ἐπῆλθεν ἐκ τῆς Μακεδονίας μετὰ στρατοῦ ὀλίγου καὶ ἠττηθεὶς ἐκλείσθη εἰς τὴν Λαμίαν. Ἐλθόντος ὁμοῦ καὶ ἄλλου μακεδονικοῦ στρατοῦ εἰς βοήθειαν ὁ Ἀντίπατρος νικᾷ καὶ διασκορπίζει τοὺς Ἑλληνας (322). Μετὰ ταῦτα οἱ Ἑλληνες ὑπετάχθησαν. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιμακεδονικῆς μεριδος Δημοσθένης ἠτύοκτόνησεν, ἵνα μὴ παραδοθῇ εἰς τοὺς Μακεδόνας.

14. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ στρατηγοὶ του διεμοιράσθησαν τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ κυβερνοῦν αὐτὰς ἐξ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρριδαίου καὶ τοῦ κατόπιν γεννηθέντος υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου. Ἄλλ' ἦλθον εἰς πόλεμον μεταξύ των. Ὁ πόλεμος διήρκεσεν 20 ἔτη. Κατ' αὐτὸν ὅλη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐφρονεύθη, καὶ τότε οἱ στρατηγοὶ ἔγιναν βασιλεῖς. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἐπανεληφθησαν οἱ πόλεμοι, μέχρις οὗ τέλος τὸ 278 ἀπέμειναν τρία μεγάλα κράτη: Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τοὺς Ἀντιγονίδας, ἡ Ἀσία ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ

Γυμνασιάρχου

ΠΛΗΡΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΚΥΚΛΟΥΣ

Α' ΔΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

(συμφώνως πρὸς τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα)

- Θεοὶ καὶ Ἡρώς τῶν ἀρχ. Ἑλλήνων διὰ τὴν γ' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν δ' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἀυτοκρατορίας διὰ τὴν ε' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος διὰ τὴν ς' τάξιν.

Β' ΔΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν.
- Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων διὰ τὴν β' τάξιν.
- Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διὰ τὴν γ' τάξιν.

Γ' ΔΙΑ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

(ἐγκριζόμενα ὑπὸ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου)

- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν.
- Ἱστορία Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ διὰ τὴν β' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἀυτοκρατορίας διὰ τὴν γ' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος (1453 - 1923) καὶ ἡ σύγχρονος τῆς ὅλης Εὐρώπης διὰ τὴν δ' τάξιν.

Περικλήψεις τῆς Ἱστορίας εἰς 7 τεύχη δι' ἐκάστην τάξιν τοῦ Ἑλλ. Σχολείου καὶ Γυμνασίου.

Δραχ. 4.—